สิงคาลกสูตร
ว่าด้วยสิงคาลกมาณพ

พระศรีมหาโพธิ์
สหชาติ ๑ ใน ๗ ของพระพุทธเจ้า

อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ

นางสมจิต ศิรินาค อายุ ๙๒ ปี

เป็นกรณีพิเศษ

วันจันทร์ที่ ๓๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

ณ เมรุวัดเทพนารี เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

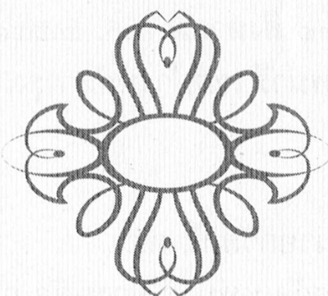
สิงคาลกสูตร ว่าด้วยสิงคาลกมาณพ • พระศรีมหาโพธิ์ สหชาติ ๑ ใน ๗ ของพระพุทธเจ้า

สิงคาลกสูตร

ว่าด้วยสิงคาลกมาณพ

พระศรีมหาโพธิ์

สหชาติ ๑ ใน ๗ ของพระพุทธเจ้า

อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ

นางสมจิต ศิรินาค อายุ ๙๒ ปี

เป็นกรณีพิเศษ

วันจันทร์ที่ ๓๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

ณ เมรุวัดเทพนารี เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

สิงคาลกสูตร ว่าด้วยสิงคาลกมาณพ
พระศรีมหาโพธิ์ : สหชาติ ๑ ใน ๗ ของพระพุทธเจ้า

พิมพ์ครั้งแรก : เมษายน ๒๕๕๘ ๒,๐๐๐ เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ ๒ : สิงหาคม ๒๕๕๘ ๑,๐๐๐ เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ ๓ : สิงหาคม ๒๕๕๘ ๔๐๐ เล่ม

อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ

นางสมจิต ศิรินาค อายุ ๙๒ ปี

เป็นกรณีพิเศษ

วันจันทร์ที่ ๓๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

ณ เมรุวัดเทพนารี เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

บรรณาธิการ :

พระครูปลัดนายกวัฒน์, ดร.

เจ้าอาวาสวัดเทพนารี บางพลัด กรุงเทพฯ

นางดวงรัตน์ พึ่งพิง

นางศิริวรรณ ศรีนุต

พิมพ์ที่ : นิติธรรมการพิมพ์

๗๖/๒๕๑-๓ หมู่ที่ ๑๕ ต.บางม่วง อ.บางใหญ่ จ.นนทบุรี ๑๑๑๔๐

โทร. ๐-๒๔๐๓-๔๕๖๗-๘, ๐-๒๔๔๙-๒๕๒๕, ๐๘๑-๓๐๙-๕๒๑๕

e-mail : niti2512@hotmail.com, niti2512@yahoo.co.th

(แบบ ค.)

หมายรับสั่งที่ ๑๘๗๙๐ | สำนักพระราชวัง

๒๗ สิงหาคม ๒๕๕๘

พระราชทานเพลิงศพ นางสมจิต ศิรินาค เป็นกรณีพิเศษ ณ เมรุวัดเทพนารี เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

วันจันทร์ ที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๘ เวลา ๑๗.๐๐ น. พระราชทานเพลิง.

คมกฤษ/พิมพ์ /กิ่งทิพย์/ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ นางสมจิต ศิรินาค เพื่อทราบ เครื่องพระราชทานเพลิง และเจ้าพนักงานผู้เชิญมานี้ เจ้าภาพไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอย่างใดทั้งสิ้น.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่งโดยหน้าที่ราชการ

(ลงชื่อ)

ผู้รับรับสั่ง

สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานเพลิงศพ นางสมจิต ศิรินาค เป็นกรณีพิเศษ ซึ่งนับเป็นพระมหากรุณาธิคุณ ล้นเกล้าล้นกระหม่อม เป็นเกียรติอันสูงสุดแก่ผู้วายชนม์ และวงศ์ตระกูลอย่างหาที่สุดมิได้

หากความทราบโดยญาณวิถีถึงดวงวิญญาณของนางสมจิต ศิรินาค ได้ด้วยประการใดในสัมปรายภพ คงจะมีความปลาบปลื้มซาบซึ้งเป็นล้นพ้นในพระมหากรุณาธิคุณที่ได้รับพระราชทานเกียรติอันสูงยิ่งในวาระสุดท้ายแห่งชีวิต

ข้าพระพุทธเจ้าผู้เป็นบุตร ธิดา และหลานๆ ขอพระราชทานกราบถวายบังคมแทบเบื้องพระยุคลบาท ด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้ และจะเทิดทูนไว้เหนือเกล้าเหนือกระหม่อม เป็นสรรพสิริมงคลแก่ข้าพระพุทธเจ้า และวงศ์ตระกูลตลอดไป

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ
ข้าพระพุทธเจ้า ครอบครัว ศิรินาค

คำปรารภ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดการจัดพิมพ์หนังสือเรื่อง "สิงคาลกสูตร ว่าด้วยสิงคาลกมาณพ และ พระศรีมหาโพธิ์ สหชาติ ๑ใน ๗ ของพระพุทธเจ้า" เพื่อเป็นธรรมทานมอบให้แก่ท่านผู้มีเกียรติที่มาร่วมงานพระราชทานเพลิงศพ นางสมจิต ศิรินาค อายุ ๙๒ ปี เป็นกรณีพิเศษ ในวันจันทร์ที่ ๓๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ ณ เมรุวัดเทพนารี ถนนจรัญสนิทวงศ์ ๖๘ เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

โยมสมจิต ศิรินาค เป็นบุคคลตัวอย่างที่ดี เป็นที่เคารพนับถือ ได้รับรางวัลยกย่องเชิดชูเกียรติ เป็นคุณแม่ดีเด่นของเขตบางพลัด สามารถเลี้ยงดูบุตรธิดา อบรมให้การศึกษา มีหน้าที่การงาน มีเกียรติในสังคม

อุปนิสัยของโยมสมจิต เป็นคนมีความอดทน ประหยัด มัธยัสถ์ มีความรักครอบครัว อบรมบุตรธิดาให้มีความรัก ความสามัคคี จนสำเร็จการศึกษาและมีหน้าที่การงานกันทุกคน ยังได้เมตตาอุปการะบุตรลูกบุญธรรมอีกหลายคน ยังเมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ส่งเสริมการศึกษาของพระภิกษุสามเณรและศิษย์วัด โยมสมจิตดำรงชีวิตอยู่ด้วยความไม่ประมาท ให้ทาน รักษาศีล เจริญจิตภาวนา แม้ในวันสุดท้ายก็จากไปพร้อมกับภาวนา "พุทโธ"

ในพิธีพระราชทานเพลิงศพครั้งนี้ เจ้าภาพมีความประสงค์จัดพิมพ์หนังสืออนุสรณ์ จึงแนะนำให้เลือกเรื่อง สิงคาลกสูตร จากพระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ ๑๑ ฉบับภาษาไทย และ พระศรีมหาโพธิ์ สหชาติ ๑ ใน ๗ ของพระพุทธเจ้า" เพื่อเป็นธรรมทานในงาน

ในนามเจ้าภาพขอขอบคุณท่านผู้มีเกียรติที่ได้มาร่วมพิธีสวดพระอภิธรรมศพ วางพวงหรีดเคารพศพ และร่วมในพิธีพระราชทานเพลิงศพโดยทั่วกัน

(พระครูปลัดนายกวัฒน์,ดร.)
เจ้าอาวาสวัดเทพนารี

กำหนดการ

บำเพ็ญกุศลสวดพระอภิธรรม และพระราชทานเพลิงศพ นางสมจิต ศิรินาค๙๒ ปี ๑ เดือน เป็นกรณีพิเศษ ในวันจันทร์ที่ ๓๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ เวลา ๑๗.๐๐ น. ณ เมรุวัดเทพนารี ถนนจรัญสนิทวงศ์ ๖๘ เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

วันที่ ๒๖ – ๓๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

เวลา ๑๙.๐๐ น. สวดพระอภิธรรม

วันจันทร์ที่ ๓๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

เวลา ๑๐.๐๐ น. สวดพระพุทธมนต์

เวลา ๑๑.๐๐ น. ถวายภัตตาหารเพล

เวลา ๑๓.๐๐ น. เทศน์อานิสงส์ ๑ กัณฑ์

เวลา ๑๔.๐๐ น. เคลื่อนศพตั้งบนเมรุ

เวลา ๑๖.๓๐ น. ทอดผ้าบังสุกุล

เวลา ๑๖.๔๕ น. เจ้าภาพและข้าราชการแต่งเครื่องแบบปกติขาว ตั้งแถวรับเพลิงหลวงพระราชทาน

เวลา ๑๗.๐๐ น. - พนักงานพระราชทานพิธีเชิญเพลิงหลวงพระราชทานถึง ณ ฌาปนสถานบริเวณพิธี

พิธีกรเชิญ

- อ่านหมายรับสั่ง
- อ่านประวัตินางสมจิต ศิรินาค ผู้วายชนม์

- อ่านสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ
- ผู้มีเกียรติยืนสงบไว้อาลัย ๑ นาที
- ประธานในพิธี ทอดผ้าไตรบังสุกุล
- พระสงฆ์ขึ้นพิจารณาผ้าไตรบังสุกุล
- ประธานในพิธี ประกอบพิธีพระราชทานเพลิง

วันอังคารที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๘

เวลา ๐๙.๐๐ น. เก็บอัฐิ

เวลา ๑๐.๐๐ น. สวดพระพุทธมนต์สัตตมวาร (ทำบุญ ๗ วัน)

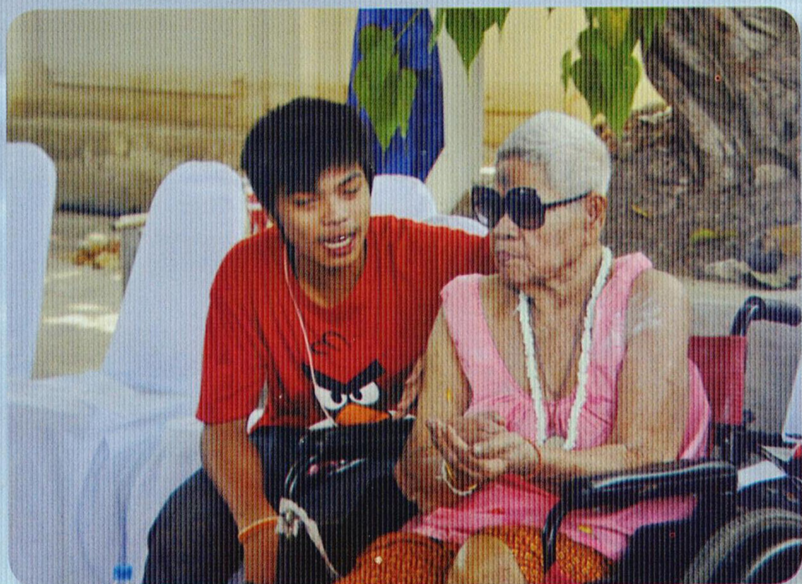
เวลา ๑๑.๐๐ น. ถวายภัตตาหาร

เป็นอันเสร็จพิธี

บุตรธิดา หลาน : เจ้าภาพ

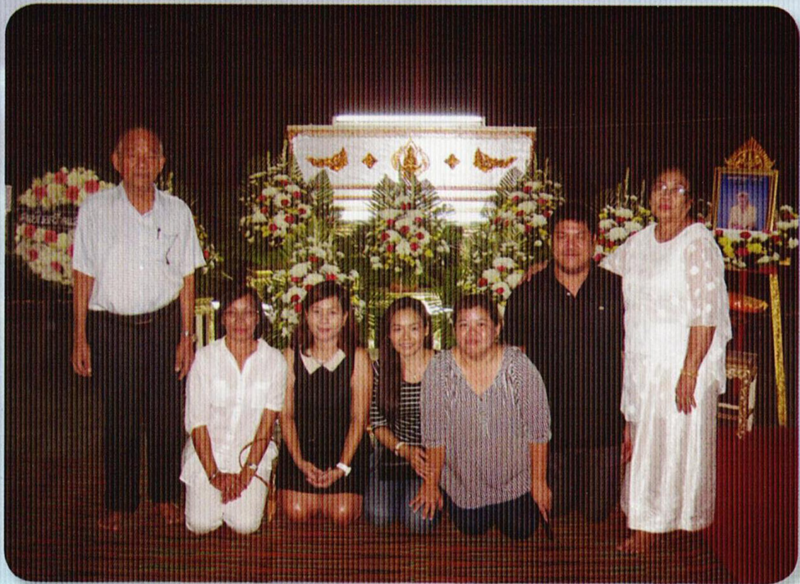

สำนักการโยธา
Chang

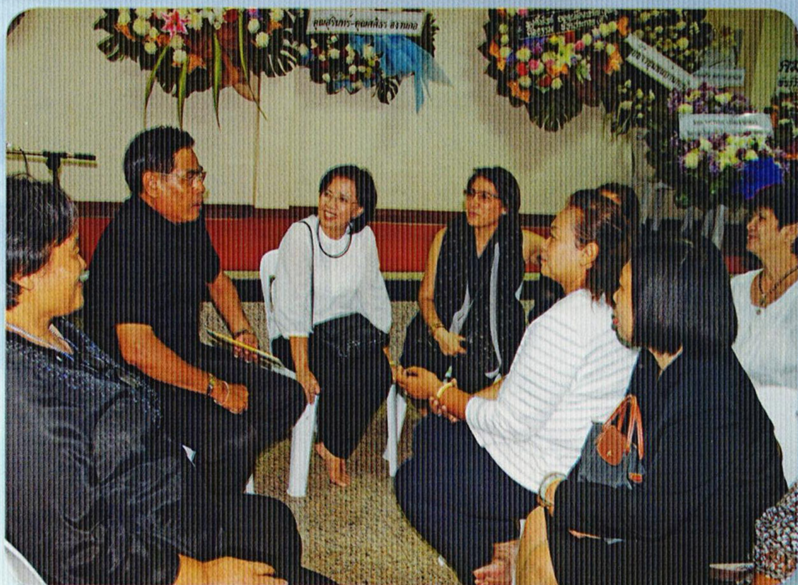

ประวัติแม่สมจิต ศิรินาค

โดย นางดวงรัตน์ พึ่งพิง

คุณแม่สมจิต ศิรินาค เกิดเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๖๖ ปี กุน ณ บ้านดินสอพอง อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี บิดาชื่อ นาย~~ไสว~~ ประสิทธิ์ นาคทัต และ มารดาชื่อ นางเล็ก นาคทัต เป็นลูกสาวคนเดียวของครอบครัว สำเร็จการศึกษาระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่สี่ เป็นสาวงาม บ้านหมี่ ได้สมรสกับนายสวิง ศิรินาค ซึ่งเป็นคนอำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ต่อมาในปีพุทธศักราช ๒๔๙๑ ได้ย้ายครอบครัวมาอยู่ที่บ้านเลขที่ ๗๘๗ (๕๘๐) ชุมชน วัดเทพนารี ถนนจรัญสนิทวงศ์ ๖๘ แขวงบางพลัด เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร มีบุตรธิดารวมกันทั้งหมด ๖ คน ตามลำดับ ดังนี้

๑. นางดวงรัตน์ พึ่งพิง สำเร็จการศึกษาระดับ ม.ศ.๓ (สมรสกับนายวีระพันธ์ พึ่งพิง เป็นอดีตข้าราชการบำนาญ กรมที่ดิน กระทรวงมหาดไทย)

๒. นางอาภรณ์ อ่ำศรีอุ่ม สำเร็จการศึกษาระดับ ปวช. พนักงานบริษัทเอไอเอ (สมรสกับ นายอนันต์ อ่ำศรีอุ่ม มีธิดา ๒ คน คือ ๑. นางสาวณภัทร อ่ำศรีอุ่ม ๒. นางสาวอภิสรา อ่ำศรีอุ่ม)

๓. นายพิพัฒน์ ศิรินาค สำเร็จการศึกษาระดับ ปวช. อดีตผู้ใหญ่บ้าน ตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ (สมรสกับ นางสุดใจ ศิรินาค มีบุตรธิดา ๓ คน คือ

๑. ว่าที่ร้อยตรี พัลลภ ศิรินาค

๒. น.ส. วิภาดา ศิรินาค

๓. นายยงยุทธ ศิรินาค

๔. นายสมภพ ศิรินาค สำเร็จการศึกษาระดับ ปวช. จาก ร.ร.ช่างหนังราชดำเนิน เป็นเจ้าหน้าที่เทศกิจ สำนักงานเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

๕. นางศิริวรรณ ศรีนุต สำเร็จการศึกษาระดับ ปริญญาตรี บริหารการจัดการ จาก มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา รับราชการตำแหน่งนักวิชาการสหกรณ์ชำนาญการ สังกัดสำนักงานสหกรณ์จังหวัดบุรีรัมย์ (สมรสกับ นายพลังบุญ ศรีนุต มีบุตร ๒ คน คือ ๑.นายภูมิรัตน์ ศรีนุต ๒. นายเนติรัตน์ ศรีนุต)

๖. นางสาวกานดา ศิรินาค สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีจาก มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา เป็นข้าราชการกรุงเทพมหานคร ตำแหน่ง ช่างโยธาและช่างสำรวจ

คุณแม่สมจิตได้อุปการะเลี้ยงดูบุตรบุญธรรมอีกหลายคน ปัจจุบันคงเหลือ ๓ คน คือ

๑. นายยุทธภูม สุขกลัด ประกอบอาชีพส่วนตัว

๒. นาสาวอัญมณี ตั้งศิลปไพศาล พนักงานซิตี้แบงค์

๓. นางดวงใจ จันทร์กลาง พนักงานราชการ ตำแหน่งเจ้าพนักงานส่งเสริมสหกรณ์ สำนักงานสหกรณ์พื้นที่ ๑

กรมส่งเสริมสหกรณ์

คุณแม่สมจิต ศิรินาค ได้ประกอบอาชีพค้าขาย เป็นแม่ค้าขายข้าวแกง ในตลาดซอยกลาง ส่วนคุณพ่อสวิง ศิรินาค รับราชการเป็นบุรุษไปรษณีย์ และช่างตัดผม สร้างฐานะ สร้างครอบครัว ดำรงตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ด้วยความขยันหมั่นเพียร อดทน ประหยัด มัธยัสถ์หนักเอาเบาสู้ สามารถเลี้ยงลูกทุกคนให้เจริญเติบโต และได้รับการศึกษาเป็นอย่างดี ให้มีความรู้ความสามารถมีหน้าที่การงานที่ดี มีเกียรติในสังคม ได้บรรจุเป็นข้าราชการจำนวน ๕ คน และทำงานบริษัทเอกชน ๑ คน และคุณแม่ยังเลี้ยงบุตรบุญธรรมอีกจำนวน ๓ คน บุตรบุญธรรมเปรียบเสมือนเป็นน้องร่วมสายเลือดเดียวกัน ให้ความเคารพ นับถือดุจมารดาของตนตลอดมา คุณแม่เป็นบุคคลที่ควรบูชา และ เคารพ อย่างสูงสุดหาที่เปรียบมิได้ คุณแม่เป็นผู้ให้ทุกอย่าง มีความเมตตา เท่าที่ทราบมา คุณแม่ไม่เคยมีความขัดแย้งกับผู้ใดเลย คุณแม่ให้ความรักความอบอุ่น และเมตตาแก่เพื่อนของลูกที่มาเยี่ยมบ้านเสมือนบุตรของตน ผู้ใดมาเยี่ยมเยียนมีความสุขยิ้มแย้มกลับพร้อมของติดมือเป็นที่ระลึกทุกคราไป คุณแม่สร้างบุญกุศลมาตลอด ถึงแม้ว่าคุณแม่จะเดินไม่คล่องก็เตือนลูก ๆ เสมอว่า วันนี้ถวายอาหารพระภิกษุสามเณรหรือยังเป็นประจำ คุณแม่ได้รับคุณยายเล็ก ซึ่งเป็นมารดามาเลี้ยงทดแทนพระคุณ คุณแม่สมจิตมีความกตัญญูกตเวที รู้คุณและตอบแทนคุณมารดามาโดยตลอด

คุณแม่มาตั้งหลักฐาน ณ วัดเทพนารี ในปี พ.ศ. ๒๔๙๑ มีบุตรสาวคนแรก ในปี พ.ศ. ๒๔๙๒ คือ คุณดวงรัตน์ พึ่งพิง แม่ประกอบอาชีพค้าขายข้าวแกง เลี้ยงลูกมารวม ๖ คน ด้วยความอดทน มีมานะ มัธยัสถ์ มีฝีมือในการทำอาหาร ช่วยงานบุญของวัดเทพนารีมาโดยตลอด ต่อมาได้มีตลาดใหม่ ซอยกลางเกิดขึ้น แม่ก็ได้ทำข้าวแกงขาย ในช่วง ตี ๓ แม่ต้อง ตื่นมาปรุงน้ำพริก คุณพ่อเป็นผู้ช่วยในการปรุงแต่งตำน้ำพริก คุณแม่ประกอบอาหารสำเร็จ ฟ้าสางพ่อต้องช่วยหาบไปส่งที่ ตลาดซอยกลาง ลูกสาวทั้งสองคนต้องช่วยกันตักขายประมาณ ๒ ชั่วโมงถึงได้ไปเรียนหนังสือ คุณแม่ก็ไปเปลี่ยนขายต่อจากนั้น ในปี พ.ศ. ๒๕๑๖ ลูกสาวคนโตเป็นครูสอนที่โรงเรียน สวนมิสกวัน กองทัพทหารสารวัตรที่ ๑ กรุงเทพมหานคร และ ได้สอบเข้ารับการบรรจุเป็นข้าราชการกรมที่ดิน กระทรวง มหาดไทย น้อง ๆ ก็สำเร็จการศึกษา คุณแม่ก็เลิกจากการค้าขาย มาเป็นแม่บ้านเพื่อดูแลครอบครัว คุณแม่เป็นพระอรหันต์ใน บ้านในดวงใจของลูก คุณแม่มีสุขภาพแข็งแรงเสมอมา ตลอด จนอายุ ๘๔ ปี ลูกก็ได้จัดงานฉลองอายุวัฒนมงคลในโอกาส ครบ ๗ รอบ ครอบครัวเรามีความตั้งใจว่า ขอให้คุณแม่มี อายุยืนนาน เป็นร่มโพธิ์ร่มไทร

แต่ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๘ คุณแม่ เริ่มส่งสัญญาณ โดยคุณแม่พูดน้อยลง แต่นอนหลับทั้งวัน รับประทานอาหารน้อยลง ลูก ๆ เริ่มรับทราบสัญญาณของ คุณแม่ว่าตามหลักสัจธรรม มีเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นธรรมดา

ของมนุษย์เรา ในที่สุด คุณแม่สมจิตก็นอนหลับอย่างไม่มีวันหวลกลับมาได้ในระหว่างท่ามกลางการดูแลของลูก ๆ คงเหลือไว้แต่ความดีงามของคุณแม่ ที่พวกเราลูก ๆ หลาน ๆ จะได้จดจำคำสอนของคุณแม่สมจิตอย่างไม่รู้ลืม ตลอดชีวิตของลูก ๆ หลาน ๆ ชั่วนิรันดร์กาล.... สิริอายุรวม ๙๒ ปี ๑ เดือน

โอ้โอ๋อนิจจา	วัฏฏสังขาราไม่เที่ยงตรง
เกิดแก่ย่อมจักปลง	สังขารไว้อย่าสงกา
มีเกิดและมีดับ	วิญญาณลับจากสรีรา
หมดสิ้นแห่งปาณา	วิกาลกายก็เป็นไป
บ่ เที่ยง บ่ ทนทาน	บ่ อยู่นานสักปานใด
ย่อมเสื่อมย่อมสิ้นไป	ทุกคนคณานิกรชน

แด่... แม่ผู้เป็นนักสู้

ผมได้ยินแม่เล่าว่า แม่เกิดที่เมืองละโว้ บ้านยายทำดินสอพอง ยายชื่อ เล็ก ตาชื่อ ประสิทธิ์ นาคทัต แม่เป็นลูกกำพร้า เมื่อตาเสียชีวิต แม่ต้องต่อสู้ชีวิตกับยายตามลำพังโดยไม่มีพี่น้องเลย จนแม่มาพบพ่อซึ่งเป็นคนอยุธยาและเป็นคู่ชีวิต ในช่วงนั้นแม่มีลูก ๓ คน แม่ต้องนั่งพับถุงกระดาษขาย ราคาร้อยละ ๓ – ๔ บาท เพื่อส่งแม่ค้าในตลาดสามเสน แม่มีฝีมือในการทำอาหารคาวหวาน ในการทำขนมหวานของแม่ แม่ต้องนั่งโม่แป้งเอง (แป้งข้าวจ้าว) และการหล่อแบบรูปสิ่งต่าง ๆ ถวายพระในเทศกาลเข้าพรรษา เช่น รูปเจดีย์ รูปตุ๊กตา และสัตว์บางชนิด โดยใช้น้ำตาทรายมาเคี่ยว เทใส่แบบไม้สัก ปัจจุบันนี้ไม่ค่อยเห็นที่ไหน แม่คงสู้และเหนื่อยมาตลอด เพื่อให้ลูกมีอนาคต มีการศึกษาที่ดี แม่เป็นผู้ให้ และมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อต่อทุกคน และบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและทำนุบำรุง เลื่อมใสศาสนามาโดยตลอด แม่จะเป็นแม่พระของลูกและหลานอีกหลายที่ได้ดูดนมของแม่

ขอให้แม่หลับให้สบาย แม่เหนื่อยมามากแล้ว ๙๒ ปี ๑ เดือน แม่ได้คุ้มจากอานิสงส์ที่ แม่ได้ทำมาและเห็นความสำเร็จของลูก ๆ ขอให้แม่สมจิต ศิรินาค ไปสู่สุคติสรวงสวรรค์ชั้นมรรคา ด้วยเทอญ.

ด้วยรัก และอาลัย

ผู้ใหญ่พิพัฒน์ ศิรินาค

แด่... คุณแม่สมจิต ศิรินาค

ตั้งแต่ แม่จากไป ไม่อยากจะเชื่อเลยว่าแม่จะรีบไป แม่มีอาการกินข้าวไม่ได้ ตั้งแต่วันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๕๘ เพราะแม่มีอาการเป็นลมไม่มีใครตอนเย็น ตุ๋ยได้เข้ามาอาบน้ำก็รู้ว่าแม่อาการไม่ดีเลยจนวันนที่ ๑๐-๑๑-๑๒ ซึ่งเป็นวันแม่ได้มีเพื่อนคือ นางเตือนใจ เฮงตระกูล เป็นที่รักกัตั้งเรียน ป.๕ ซึ่งมาไหว้แม่ก็คุยว่า แม่กินข้าวไม่ได้เลย เพื่อนก็บอกว่าไม่ต้องไปโรงพยาบาล เพราะ โรงพยาบาล เพราะตุ๋ยก็คิดว่าใกล้งานลูกสาวจะแต่งงานก็ช่วยกันดุแลและกินข้าวต้องปั่น กินได้น้ำ ๆ ซึ่งตุ๋ยก็ไม่สบายใจ เพราะแม่ไม่เคยเป็นแบบนี้ พอวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๘ รู้ว่าเช้าขึ้นก็วิ่งมาแม่ทุกทุกเช้าแล้ว จึงไปทำงาน แต่วันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๘ ได้คุยกับเพื่อนว่า แม่ไม่ค่อยดี ทำงานไม่ได้ก็รีบกลับบ้าน เจอกาน ก็ช่วยกานนุ่งผ้าเหมือนทุกวัน เพราะเป็นหน้าที่จะต้องทำตอนเย็นทุกวัน และพอมาถึงแม่เห็นแม่นอนหายใจค่อย ๆ ก็เลยเรียกเจี๊ยบมาดูว่าแม่ไม่ไหว แต่กานบอกไม่เป็นอะไร ก็เลยออกไปตลาดนัดซื้อกระเทียม และวันนั้นกลับพร้อมสมภพ กลับจากทำงานก็มาบอกน้องเขย (พลังบุญ ศรีนุต) ว่า แม่ไม่ไหวแล้ว และได้ตามลูกพลอยกลับจากมหาวิทยาลัยมากราบแม่ และหลานป๊อบก็กราบแม่และร้องไห้ เพราะรู้ว่าแม่ไปสวรรค์แล้ว แต่แม่เป็นคุณแม่ที่บุญมาก เพราะหยิบถุงเสื้อแดงที่ชอบได้ใส่และแต่งตั้งให้ เพราะรู้ว่าแม่เป็นคนรักสวยรักงาม จึงต้องแต่งตัว

ให้สวย เหมือนกับแม่ยังไม่ตาย และมันก็เป็นไปได้ได้ เพราะร่างกายท่านอ่อนเพลียมาก จึงได้จัดการให้กานดาเตรียมผ้าไตร พวงมาลัย ให้แม่เพื่อให้ไปอย่างสบาย ไม่ต้องมาห่วงลูกหลาน เพราะท่านได้ทำหน้าที่ให้หลานเป็ดบวชแล้ว หลานอุ้ยได้แต่งงานมีครอบครัวแล้ว จึงค่อยหลับไปแบบสบาย ๆ และตุ๋ยได้กระซิบที่หูแม่ว่า ให้แม่นึกถึงพุทโธ แล้วผ้าไตรที่ตุ๋ยเคยให้แม่ถวายพระเก้ารูป ตอนวันครบ ๘๔ ปี

ด้วยรักและอาลัย

นางอาภรณ์ อ่ำศรีอุ่ม

ช่วงที่ดีที่สุด

ความหวังของพ่อ-แม่

ยามแก่เฒ่า หวังเจ้า เฝ้ารับใช้
ยามป่วยไข้ หวังเจ้า เฝ้ารักษา
ยามเมื่อถึง วันนาย วายชีวาต์
หวังลูกช่วย ปิดตา เมื่อสิ้นใจ

คำกลอนนี้ ทำให้ผมต้องคิดมาก ตั้งแต่ผมเกิดมา ผมทดแทนบุญคุณยังไม่เพียงพอ เพราะผมมีปัญหาด้านสุขภาพ แต่ความพยายามของผม ทำให้แม่มีความสุขได้ ผมดูแลในเรื่องของการป้อนน้ำ โอวัลติน และอาหาร บางครั้งเราได้สบตากัน เราก็มีความสุขได้ ผมได้เปิดวิทยุ ในเรื่องของธรรมะและเสียงเพลง วันไหนแม่ได้ฟังเสียงเพลงที่แม่ชอบ แม่ก็จะขยับมือให้จังหวะ เพลงอย่างมีความสุข ผมมองดูแม่ก็พอใจแล้ว ผมได้มีโอกาสซักผ้าถุง และเก็บผ้าของใช้ประจำตัวแม่ที่แม่ใช้เป็นประจำ และผมคอยจัดยาของแม่อย่างสม่ำเสมอ ถึงการทดแทนบุญคุณของผมไม่เท่ากับการที่แม่ดูแลเลี้ยงผมมา จนขณะนี้ผมใกล้จะเกษียณราชการแล้ว

ผมขอตั้งจิตอธิษฐานว่า หากชาติหน้ามีจริง ผมขอเกิดมาเป็นลูกของแม่สมจิต กับพ่อสวิง ศิรินาคทุกภพทุกชาติไปด้วยเทอญ.

ด้วยรักและอาลัย

นายสมภพ ศิรินาค

ส่งแม่สู่สรวงสวรรค์

ตั้งแต่แม่จากไปจนถึงวันนี้ ไม่มีเลยสักวันที่ลูกจะไม่คิดถึง มันอยู่ในความทรงจำมาโดยตลอด จำได้ว่า ตั้งแต่เกิดมาเห็นแม่เลี้ยงลูกทุกคนอย่างดี และแม่เป็นผู้ให้ เพื่อนบ้านรักแม่ทุกคนเลย เพราะแม่เป็นคนที่น้ำใจ แม่ชอบอาชีพค้าขาย ในช่วงปิดเทอมครอบครัวเราสนุกมาก แม่ชอบทำขนมไทย ขนมจีนน้ำยา ในสมัยนั้น ใครสู้รสมือแม่ไม่ได้เลย แม่สอนให้ลูก ๆ รู้จักหารายได้ ช่วยเหลือครอบครัว แม่ชอบทำขนมไทย เช่น ขนมต้มแดงต้มขาว สาคูไส้หมู เพื่อให้ลูกเดินขายชุมชน ๆ ทำให้พวกเราได้มีเงินและท้องก็อิ่มไปด้วย แม่ฝึกให้เรารู้จักใช้เงิน แม่สอนเสมอว่า บ้านเรามันจน พ่อทำงานคนเดียว เงินเดือนเพียง ๔๕๐ บาท เราทั้ง ๖ คนต้องช่วยกันนะลูก ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา แม่เป็นคนขยัน อดทน สู้ทุกรูปแบบเพื่อลูก แม่ชอบไปทำบุญ ไหว้พระ ใส่บาตร ทุกเช้า แม่มีอุปนิสัยและมนุษย์สัมพันธ์ดีต่อเพื่อนบ้าน และเพื่อนบ้านในย่านบางพลัดให้การนับถือแม่มากที่สุด ในช่วงวันปิดเทอมแม่ชอบทำ ขนมจีนน้ำยา เลี้ยงลูก และแบ่งปันเพื่อนบ้านในครัวเรือนวัดเทพนารี จนเป็นที่ยอมรับว่า ขนมจีนน้ำยาต้องแม่สมจิตหน้าวัด เป็นสิ่งที่ลูก ๆ ปลื้มใจมาก

ในการจากไปในครั้งนี้ ลูกไม่อยากจะเชื่อเลย เมื่อวันที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๕๘ เรายังได้นอนคุยกัน และถามแม่ว่า วันนี้เป็นวันแม่ใช่ไหม อยากฟังเพลงค่าน้ำนมไหม จะร้องให้ฟัง

แม่ตอบว่า อยากฟัง เลยร้องให้แม่ฟัง ๒ ครั้ง หลังจากร้องจบ แม่ก็หัวเราะ แล้วเราได้คุยกันโดยมีลูกสาวอยู่ด้วย เราบอกแม่ว่า เสียงไม่เพราะ แม่ต้องทนฟังนะจ๊ะ บรรยากาศในคืนวันนั้น เราอยากเก็บความทรงจำนี้ไว้นาน ๆ เราไม่รู้ว่า นี้คือสัญญาณบ่งบอกว่า เราจะต้องจากกันแล้ว ต่อมาในวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๘ ประมาณเวลา ๑๘.๐๐ น. ได้รับโทรศัพท์จากน้องสาวว่า "ให้กลับบ้านด่วน แม่สุขภาพไม่ค่อยดี" ลูกไม่เข้าใจเลยว่าการหลับในครั้งนี้ของแม่ ทำให้ลูกคิดว่า ในปีหน้าแม่ไม่ได้ฟังเพลงค่าน้ำนมอีกต่อแล้ว ลูกขอกราบขอบพระคุณที่ได้เกิดมาเป็นลูกของแม่ ขอให้แม่นอนหลับให้สบาย ไม่ต้องห่วงลูก ๆ พวกเราจะเป็นคนดี และมีแม่เป็นต้นแบบที่ดีของลูก ๆ แม่ไม่ต้องห่วงลูก

ขอบุญกุศลที่ครอบครัวศิรินาคได้สร้างไว้ หนุนนำให้แม่สมจิต ศิรินาค ไปสู่สรวงสวรรค์ด้วยเทอญ.

ด้วยรักและอาลัย

นางศิริวรรณ ศรีนุต

รักแม่มากที่สุด

กานดา ๆ เป็นคำเรียกหาของแม่ อย่างก้องหู ทุกวัน ๆ จนทำให้เปรียบเสมือนนาฬิกาติดตามตัวอยู่ตลอดเวลานาน เป็นความรู้สึกที่หาอะไรมาเปรียบมิได้ ลูกเคยนอนเคียงกัน กอดกันมาตลอดเป็นเวลาจนลูกอายุได้ ๕๕ ปี และลูกจะไปกอดใครให้อบอุ่นเท่ากับกอดแม่ ตั้งแต่ช่วงฟ้าสาง ลูกต้องตื่นเตรียมอาหาร อาบน้ำ เพื่อเตรียมไว้ของแต่ละมื้อทุก ๆ วัน จนการเดินทางไปปฏิบัติหน้าที่ของการทำงานไม่คล่องตัวเท่าที่ควร

ช่วงเวลาเย็น ลูกต้องรีบกลับจากที่ทำงาน เพื่อเตรียมตัวพาแม่อาบน้ำ และเข้าห้องนอนเป็นประจำทุกวัน ในช่วงเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ ลูกได้สังเกตร่างกายของแม่ เริ่มทรุดลงจากปกติที่ได้เคยพูดคุยเป็นประจำ การกินอาหาร ก็ลดน้อยลง ลูกได้สังเกตดูอาการ แม่เริ่มกินอาหารไม่ได้ เรียกดื่มแต่น้ำตลอดเวลา ในวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๘ ลูกไปปฏิบัติหน้าที่ตามปกติ แต่ในการทำงานของลูกไม่มีสมาธิเลย มีความรู้สึกว่า วิตกกังวล อยากกลับบ้าน จึงได้เดินทางกลับบ้านมาดูอาการของแม่ และพาแม่อาบน้ำ กินข้าว เข้านอนอย่างปกติ แต่ไม่คิดเลยว่า การหลับนอนของแม่ในวันนี้ เป็นการนอนที่จากไปอย่างสงบ ลูกได้ร้องเรียกแม่ แต่ไม่มีการตอบกลับมาจากแม่เลย จึงรู้สึกว่า แม่นอนหลับอย่างไม่มีวันกลับมาเลย ร่างกายของแม่ เริ่มอิดโรย หายใจช้า ๆ และหลับไปอย่างสงบ

ขอขอบพระคุณแม่ ที่ลูกได้เกิดมาเป็นลูกแม่ แม่หลับให้สบายน่ะ หากดวงวิญญาณแม่ได้รรับรู้ ขอให้แม่โปรดเข้าใจไว้เถิดว่า ลูกคนนี้รักแม่มากที่สุด

ด้วยรักและอาลัย

กานดา ศิรินาค

ความในใจ.... อาลัยแด่ ยายคนเก่ง

ยายผู้นี้มีแต่ให้ ตั้งแต่จำความได้ก็มียายคนนี้คอยดูแลผมและน้องมาตลอด เพราะพ่อและแม่ผมไปทำงานที่ต่างจังหวัดเป็นประจำ ก็มีเพียงยายท่านนี้ที่ดูแลผมและน้องมาและได้สั่งสอนให้ผมเป็นคนดีมาตลอดผมก็จะทำตามในสิ่งที่ท่านคอยบอกเสมอมา และเรื่องราวอันน่าเศร้าก็เกิดขึ้นในชีวิตผมเมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๘ ได้รู้ว่าท่านจากไปอย่างสงบ ผมทำอะไรไม่ถูก ก็ได้แต่เสียใจมาก เพราะผมยังตอบแทนบุญคุณทานยังไม่หมดเลย ผมและน้อง ขอส่งดวงวิญญาณของยายสมจิต ศิรินาค ไปสู่สรวงสวรรค์ด้วยเทอญ

อาลัยรัก

เป็ด/ป๊อบ

รายนามเจ้าภาพสวดพระอภิธรรม

๑. ๒๖ สิงหาคม ๒๕๕๘	บุตรธิดา หลาน เจ้าภาพ
๒. ๒๗ สิงหาคม ๒๕๕๘	ศูนย์ก่อสร้างและบูรณะถนน ๑ สำนักการโยธา
๓. ๒๘ สิงหาคม ๒๕๕๘	สำนักเทศกิจเขตบางกอกน้อย
๔. ๒๙ สิงหาคม ๒๕๕๘	ศิษย์เก่าช่างสำรวจภาษานุสรณ์ บางแค และกลุ่มชาวดิน เปี๊ยก-ติ๋ม, ข้าราชการบำนาญ
๕. ๓๐ สิงหาคม ๒๕๕๘	ชุมชนการเคหะบ้านเอื้ออาทร บุรีรัมย์ และสหกรณ์การเกษตร เมืองบุรีรัมย์ จำกัด

รายนามเจ้าภาพวางพวงหรีดเคารพศพ

๑. พระครูปลัดนายกวัฒน์,ดร. คณะสงฆ์วัดเทพนารี
๒. อธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์ (นายโอภาส กลั่นนุศรี)
๓. อดีตรองอธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์ (นายวินัย กสิรักษ์)
๔. สนง.สหกรณ์จังหวัดบุรีรัมย์ จำกัด
๕. สหกรณ์การเกษตรเมืองบุรีรัมย์ จำกัด
๖. สหกรณ์สตรีกระสัง จำกัด
๗. ศูนย์ข้าวชุมชนบ้านกะนัง จ.บุรีรัมย์

๘. กลุ่มวิศวกรรมและอนุญาต ศูนย์ก่อสร้างและบูรณะถนน
๙. สำนักงานโยธา
๑๐. ศิษย์เก่าช่างสำรวจภาษานุสรณ์ บางแค
๑๑. ดร.รัชดา ธนาดิเรก กรรมการบริหารพรรคประชาธิปัตย์
๑๒. คุณคมสัน พันธุ์วิชาติกุล
๑๓. ฝ่ายเทศกิจ เขตบางกอกน้อย
๑๔. เพื่อนและน้อง ฝ่ายเทศกิจ
๑๕. ชุมชนวัดเทพนารี
๑๖. ผอ.นฤมล เลี้ยงรักษา วิทยาลัยเทคโนโลยีไทยอาชีวะศึกษา
๑๗. พงศ์พันธ์ ยอดเมืองเจริญ (ก้อง) และศิลธรรม พัชรประกาย (ตุ๊ก)
๑๘. คุณสุรินทร์ – คุณศศิธร สงวนกอ
๑๙. ดร.จักรพันธ์ พรนิมิตร ประธานสาขา พรรคประชาธิปัตย์ บางพลัด
๒๐. ครัวแม่มณี
๒๑. กลุ่มชาวดิน (เปี๊ยก-ติ๋ม)
๒๒. เพื่อศิษย์เก่า ว.พ. รุ่น ๑๗-๑๙
๒๓. จิรนันทน์ นำปัญญา หัวหน้าสำนักงานการเคหะชุมชนบุรีรัมย์
๒๔. มนูญ นันทมนตรี และครอบครัว
๒๕. ชวาลิน – จิตราพร พึ่งบุญ ณ อยุธยา และครอบครัว
๒๖. สำนักงานเขตบางกอกน้อย
๒๗. สุวรรณอะไหล่
๒๘. กลุ่มส่งเสริมสหกรณ์ ๑ สำนักงานสหกรณ์จังหวัดบุรีรัมย์
๒๙. ครอบครัวศรีนุต

สารบัญ

สิงคาลกสูตร

ว่าด้วยสิงคาลกมาณพ

[๒๔๒]ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่ให้เหยื่อกระแต เขตกรุงราชคฤห์ สมัยนั้น สิงคาลกะ คหบดีบุตร ลุกขึ้นแต่เช้า ออกจากกรุงราชคฤห์ มีผ้าเปียก มีผมเปียก ประคองอัญชลีไหว้ทิศทั้งหลาย คือ ทิศเบื้องหน้า (ทิศตะวันออก) ทิศเบื้องขวา (ทิศใต้) ทิศเบื้องหลัง(ทิศตะวันตก) ทิศเบื้องซ้าย (ทิศเหนือ) ทิศเบื้องล่าง ทิศเบื้องบน

[๒๔๓]ครั้นในเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตรวาสก ถือบาตรและจีวรเสด็จเข้าไปยังกรุงราชคฤห์เพื่อบิณฑบาต ได้ทอดพระเนตรเห็นสิงคาลกะ คหบดีบุตร ผู้ลุกขึ้นแต่เช้า ออกจากกรุงราชคฤห์ มีผ้าเปียก มีผมเปียก ประคองอัญชลี ไหว้ทิศทั้งหลาย คือ ทิศเบื้องหน้า ทิศเบื้องขวา ทิศเบื้อง

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย
ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๑ หน้า ๑๙๙-๒๑๘}

ซ้าย ทิศเบื้องหลัง ทิศเบื้องล่าง ทิศเบื้องบนแล้ว ได้ตรัสถามสิงคาลกะ คหบดีบุตรดังนี้ว่า “คหบดีบุตร เธอลุกขึ้นแต่เช้า ออกจากกรุงราชคฤห์ มีผ้าเปียก มีผมเปียก ประคองอัญชลี ไหว้ทิศทั้งหลาย คือ ทิศเบื้องหน้า ทิศเบื้องขวา ทิศเบื้องหลัง ทิศเบื้องซ้าย ทิศเบื้องล่าง ทิศเบื้องบนอยู่ เพราะเหตุไร”

สิงคาลกะ คหบดีบุตรกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บิดาของข้าพระองค์ ก่อนจะตาย ได้กล่าวไว้อย่างนี้ว่า ‘นี่แน่ะลูก เจ้าพึงไหว้ทิศทั้งหลาย’ ข้าพระองค์ สักการะ เคารพ นับถือ บูชาคำของบิดา จึงลุกขึ้นแต่เช้า ออกจากกรุงราชคฤห์ มีผ้าเปียก มีผมเปียก ประคองอัญชลี ไหว้ทิศทั้งหลาย คือ ทิศเบื้องหน้า ทิศเบื้องขวา ทิศเบื้องซ้าย ทิศเบื้องหลัง ทิศเบื้องล่าง ทิศเบื้องบนอยู่”

ทิศ ๖

[๒๔๔] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "คหบดีบุตร ในอริยวินัย (ธรรมเนียมแบบแผนของพระอริยะ) เขาไม่ไหว้ทิศ ๖ กันอย่างนี้"

สิงคาลกะ คหบดีบุตรทูลถามว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในอริยวินัย เขาไหว้ทิศ ๖ กันอย่างไร ขอประทานพระวโรกาส ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงแสดงธรรมแก่ข้าพระองค์ ตามวิธีการไหว้ทิศ ๖ ในอริยวินัยเถิด"

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "คหบดีบุตร ถ้าอย่างนั้นเธอจงฟัง จงใส่ใจให้ดีเราจักกล่าว"

สิงคาลกะ คหบดีบุตรทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "คหบดีบุตร อริยสาวกละกรรมกิเลส (กรรมเครื่องเศร้าหมอง) ๔ ประการได้แล้ว ไม่ทำบาปกรรมโดยเหตุ ๔ ประการ แลไม่ข้องแวะอบายมุข (ทางเสื่อม) ๖ ประการ แห่งโภคะทั้งหลาย อริยสาวกนั้นเป็นผู้ปราศจากบาปกรรม ๑๔ ประการนี้แล้ว ชื่อว่าเป็นผู้ปิดป้องทิศ[๑] ๖ ปฏิบัติเพื่อครองโลก

---

๑ ปิดป้องทิศ ในที่นี้หมายถึงปกปิดช่องว่างระหว่างตนกับบุคคลที่เกี่ยวข้องซึ่งเรียกว่าทิศ ๖ (ที.ปา.ฏีกา ๒๔๔/๑๕๙)

ทั้งสอง ทำให้เกิดความยินดีทั้งโลกนี้และโลกหน้า หลังจากตายแล้ว ย่อมไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์

กรรมกิเลส ๔

[๒๔๕]กรรมกิเลส ๔ ประการที่อริยสาวกละได้แล้ว อะไรบ้าง คือ

๑. กรรมกิเลส คือปาณาติบาต
๒. กรรมกิเลส คืออทินนาทาน
๓. กรรมกิเลส คือกาเมสุมิจฉาจาร
๔. กรรมกิเลส คือมุสาวาท

กรรมกิเลส ๔ ประการนี้ ที่อริยสาวกนั้นละได้แล้ว”

พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดา ครั้นตรัสเวยยากรณภาษิตนี้แล้ว จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ ต่อไปอีกว่า

“การฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์
การล่วงละเมิดภรรยาผู้อื่น
และการพูดเท็จเรียกว่า
เป็นกรรมกิเลส
บัณฑิตทั้งหลายไม่สรรเสริญ”

เหตุ ๔ ประการ

[๒๔๖] อริยสาวกไม่ทำบาปกรรมโดยเหตุ ๔ ประการอะไรบ้าง คือ *ปุถุชน*

๑. **ย่อมถึงฉันทาคติ** (ลำเอียงเพราะรัก) ทำบาปกรรม

๒. **ย่อมถึงโทสาคติ** (ลำเอียงเพราะชัง) ทำบาปกรรม

๓. **ย่อมถึงโมหาคติ** (ลำเอียงเพราะเขลา) ทำบาปกรรม

๔. **ย่อมถึงภยาคติ** (ลำเอียงเพราะกลัว) ทำบาปกรรม

ส่วนอริยสาวก

๑. ย่อมไม่ถึงฉันทาคติ

๒. ย่อมไม่ถึงโทสาคติ

๓. ย่อมไม่ถึงโมหาคติ

๔. ย่อมไม่ถึงภยาคติ

อริยสาวกย่อมไม่ทำบาปกรรม โดยเหตุ ๔ ประการนี้

พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดา ครั้นตรัสเวยยากรณภาษิตนี้แล้ว จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ ต่อไปอีกว่า

"บุคคลใดละเมิดความชอบธรรม
เพราะฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ ภยาคติ
ยศของบุคคลนั้นย่อมเสื่อม
เหมือนดวงจันทร์ข้างแรม ฉะนั้น
บุคคลใดไม่ละเมิดความชอบธรรม
เพราะฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ ภยาคติ
ยศของบุคคลนั้นย่อมเจริญ
เหมือนดวงจันทร์ข้างขึ้น ฉะนั้น"[๑]

---

๑ ดูเทียบ องฺ.จตุกฺก.(แปล) ๒๑/๑๗-๑๙/๒๙-๓๑

อบายมุข ๖ ประการ

[๒๔๗] อริยสาวกไม่ข้องแวะอบายมุข ๖ ประการแห่งโภคะทั้งหลาย อะไรบ้าง คือ

๑. การหมกมุ่นในการเสพของมึนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท เป็นอบายมุขแห่งโภคะทั้งหลาย

๒. การหมกมุ่นในการเที่ยวไปตามตรอกซอกซอย ในเวลากลางคืน เป็นอบายมุขแห่งโภคะทั้งหลาย

๓. การเที่ยวดูมหรสพ เป็นอบายมุขแห่งโภคะทั้งหลาย

๔. การหมกมุ่นในการเล่นการพนันอันเป็นเหตุแห่งความประมาท เป็นอบายมุขแห่โภคะทั้งหลาย

๕. การหมกมุ่นในการคบคนชั่วเป็นมิตร เป็นอบายมุขแห่งโภคะทั้งหลาย

๖. การหมกมุ่นในความเกียจคร้าน เป็นอบายมุขแห่งโภคะทั้งหลาย

โทษแห่งสุราเมรัย ๖ ประการ

[๒๔๘]คหบดีบุตร การหมกมุ่นในการเสพของมึนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท มีโทษ ๖ ประการนี้ คือ

๑. เสียทรัพย์ทันตาเห็น
๒. ก่อการทะเลาะวิวาท
๓. เป็นบ่อเกิดแห่งโรค
๔. เป็นเหตุให้เสียชื่อเสียง
๕. เป็นเหตุให้ไม่รู้จักอาย
๖. เป็นเหตุทอนกำลังปัญญา

คหบดีบุตร การหมกมุ่นในการเสพของมึนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทมีโทษ ๖ ประการนี้แล

โทษแห่งการเที่ยวกลางคืน ๖ ประการ

[๒๔๙]คหบดีบุตร การหมกมุ่นในการเที่ยวไปตามตรอกซอกซอย ในเวลากลางคืนมีโทษ ๖ ประการนี้ คือ

๑. ชื่อว่าไม่คุ้มครอง ไม่รักษาตน
๒. ชื่อว่าไม่คุ้มครอง ไม่รักษาบุตรภรรยา
๓. ชื่อว่าไม่คุ้มครอง ไม่รักษาทรัพย์สมบัติ
๔. เป็นที่สงสัย[๑]ของคนอื่นด้วยเหตุต่าง ๆ
๕. มักถูกใส่ร้ายด้วยเรื่องไม่เป็นจริง
๖. ทำให้เกิดความลำบากมากหลายอย่าง

คหบดีบุตร การหมกมุ่นในการเที่ยวไปตามตรอกซอกซอย ในเวลากลางคืนมีโทษ ๖ ประการนี้แล

---

๑ เป็นที่สงสัยในที่นี้หมายถึงถูกสงสัยว่าเป็นผู้ทำกรรมชั่วทั้งที่ไม่มีส่วนในกรรมชั่วนั้น (ที.ปา.อ. ๒๔๙/๑๓๗)

โทษแห่งการเที่ยวดูมหรสพ ๖ ประการ

[๒๕๐] คหบดีบุตร การเที่ยวดูมหรสพมีโทษ ๖ ประการนี้ คือ

๑. มีการรำที่ไหน (ไปที่นั่น)
๒. มีการขับร้องที่ไหน (ไปที่นั่น)
๓. มีการประโคมที่ไหน (ไปที่นั่น)
๔. มีเสภาที่ไหน (ไปที่นั่น)
๕. มีการบรรเลงที่ไหน (ไปที่นั่น)
๖. มีเถิดเทิงที่ไหน (ไปที่นั่น)

คหบดีบุตร การเที่ยวดูมหรสพมีโทษ ๖ ประการนี้แล

โทษแห่งการเล่นการพนันอันเป็นเหตุแห่งความประมาท ๖ ประการ

[๒๕๑] คหบดีบุตร การหมกมุ่นในการเล่นการพนันอันเป็นเหตุแห่งความประมาทมีโทษ ๖ ประการนี้ คือ

๑. ผู้ชนะย่อมก่อเวร
๒. ผู้แพ้ย่อมเสียดายทรัพย์ที่เสียไป
๓. เสียทรัพย์ทันตาเห็น
๔. ถ้อยคำที่เป็นพยานในศาล ก็เชื่อถือไม่ได้
๕. ถูกมิตรอำมาตย์[๑] ดูหมิ่น
๖. ไม่มีใครประสงค์จะแต่งงานด้วย เพราะเห็นว่าชายผู้นี้เป็นนักเลงการพนันไม่สามารถจะเลี้ยงดูภรรยาได้

คหบดีบุตร การหมกมุ่นในการเล่นการพนันอันเป็นเหตุแห่งความประมาทมีโทษ ๖ ประการนี้แล

---

๑ มิตรอำมาตย์ แยกอธิบายได้ดังนี้ มิตรในที่นี้หมายถึงคนที่สามารถใช้สอยสิ่งของในบ้านเรือนของกันและกันได้ อำมาตย์ในที่นี้หมายถึงเพื่อนร่วมงาน (สํ.ม.อ. ๓/๑๐๑๒/๓๖๗)

โทษแห่งการคบคนชั่วเป็นมิตร ๖ ประการ

[๒๕๒] คหบดีบุตร การหมกมุ่นในการคบคนชั่วเป็นมิตรมีโทษ ๖ ประการนี้ คือ

๑. เขามีนักเลงการพนันเป็นมิตรสหาย
๒. เขามีนักเลงเจ้าชู้เป็นมิตรสหาย
๓. เขามีนักเลงเหล้าเป็นมิตรสหาย
๔. เขามีคนหลอกลวงเป็นมิตรสหาย
๕. เขามีคนโกงเป็นมิตรสหาย
๖. เขามีโจรเป็นมิตรสหาย

คหบดีบุตร การหมกมุ่นในการคบคนชั่วเป็นมิตรมีโทษ ๖ ประการนี้แล

โทษแห่งความเกียจคร้าน ๖ ประการ

[๒๕๓] คหบดีบุตร การหมกมุ่นในควาเกียจคร้านมีโทษ ๖ ประการนี้ คือ

๑. มักอ้างว่า 'หนาวเกินไป' แล้วไม่ทำการงาน
๒. มักอ้างว่า 'ร้อนเกินไป' แล้วไม่ทำการงาน
๓. มักอ้างว่า 'เวลาเย็นเกินไป' แล้วไม่ทำการงาน
๔. มักอ้างว่า 'เวลายังเช้าเกินไป' แล้วไม่ทำการงาน
๕. มักอ้างว่า 'หิวเกินไป' แล้วไม่ทำการงาน
๖. มักอ้างว่า 'กระหายเกินไป' แล้วไม่ทำการงาน

เมื่อเขามากไปด้วยการอ้างเลศ ผัดเพี้ยนการงานอยู่อย่างนี้ โภคะที่ยังไม่เกิดก็ไม่เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้วก็ถึงความเสื่อมสิ้นไป

คหบดีบุตร การหมกมุ่นในความเกียจคร้านมีโทษ ๖ ประการนี้แล

พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดา ครั้นตรัสเวยยากรณภาษิตนี้แล้ว จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ ต่อไปอีกว่า

"เพื่อนในโรงสุราก็มี
เพื่อนดีแต่พูดก็มี

เมื่อมีเรื่องเกิดขึ้น ผู้ใดเป็นเพื่อนได้
ผู้นั้นจัดว่าเป็นเพื่อนแท้”

เหตุ ๖ ประการนี้ คือ

(๑) การนอนตื่นสาย
(๒) การเป็นชู้กับภรรยาผู้อื่น
(๓) การผูกเวร
(๔) ความเป็นผู้ก่อแต่เรื่องเสียหาย
(๕) การมีมิตรชั่ว
(๖) ความตระหนี่จัด

ย่อมทำลายบุรุษให้พินาศ
คนมีมิตรชั่ว มีเพื่อนชั่ว
มีมารยาทและความประพฤติชั่ว
ย่อมเสื่อมจากโลกทั้งสอง คือ
จากโลกนี้และจากโลกหน้า

เหตุ ๖ ประการนี้ คือ

(๑) นักเลงการพนันและนักเลงหญิง
(๒) นักเลงสุรา
(๓) ฟ้อนรำขับร้อง
(๔) นอนหลับในกลางวัน เที่ยวกลางคืน
(๕) การมีมิตรชั่ว
(๖) ความตระหนี่จัด

ย่อมทำลายบุรุษให้พินาศ
ผู้ใดเล่นการพนัน ดื่มสุรา
ล่วงละเมิดหญิงผู้เป็นที่รัก
เสมอด้วยชีวิตของผู้อื่น
คบแต่คนเลว และไม่คบหาคนเจริญ
ผู้นั้นย่อมเสื่อมดุจดวงจันทร์ข้างแรม ฉะนั้น
ผู้ใดดื่มสุรา ไร้ทรัพย์
ไม่ทำงานเลี้ยงชีพ เป็นคนขี้เมาหัวทิ่มบ่อ
ผู้นั้นจักจมลงสู่หนี้เหมือนก้อนหินจมน้ำ
จักทำความมัวหมองให้แก่ตนทันที
คนชอบนอนหลับในกลางวัน
ไม่ลุกขึ้นในกลางคืน เป็นนักเลงขี้เมาประจำ
ไม่สามารถครองเรือนได้
ประโยชน์ทั้งหลายย่อมล่วงเลย
หนุ่มสาวที่ละทิ้งการงาน
โดยอ้างว่า 'เวลานี้หนาวเกินไป
เวลานี้ร้อนเกินไป เวลานี้เย็นเกินไป' เป็นต้น
ส่วนผู้ใดทำหน้าที่ของบุรุษ
ไม่ใส่ใจความหนาว ความร้อน
ยิ่งไปกว่าหญ้า
ผู้นั้นย่อมไม่เสื่อมจากความสุข

มิตรเทียม

[๒๕๔]คหบดีบุตร คน ๔ จำพวกนี้ เธอพึงทราบว่า ไม่ใช่มิตรแท้ เป็นมิตรเทียม คือ

๑. คนที่ถือเอาแต่ประโยชน์จากผู้อื่นฝ่ายเดียว พึงทราบว่า ไม่ใช่มิตรแท้ เป็นมิตรเทียม

๒. คนดีแต่พูด พึงทราบว่า ไม่ใช่มิตรแท้ เป็นมิตรเทียม

๓. คนพูดประจบ พึงทราบว่า ไม่ใช่มิตรแท้ เป็นมิตรเทียม

๔. คนที่เป็นเพื่อนชักนำในทางเสื่อม พึงทราบว่า ไม่ใช่มิตรแท้ เป็นมิตรเทียม

[๒๕๕]คหบดีบุตร คนที่ถือเอาแต่ประโยชน์จากผู้อื่นฝ่ายเดียว เธอพึงทราบว่า ไม่ใช่มิตร แท้ เป็นมิตรเทียม โดยเหตุ ๔ ประการ คือ

(๑) เป็นผู้ถือเอาประโยชน์จากผู้อื่นฝ่ายเดียว

(๒) เสียน้อย ปรารถนาจะได้มาก

(๓) เมื่อตัวเองมีภัยจึงทำกิจของเพื่อน

(๔) คบเพื่อนเพราะเห็นแก่ประโยชน์

คหบดีบุตร คนที่ถือเอาแต่ประโยชน์จากผู้อ่าน

ฝ่ายเดียว เธอพึงทราบว่า ไม่ใช่มิตรแท้ เป็นมิตรเทียม โดยเหตุ ๔ ประการนี้แล

[๒๕๖] คหบดีบุตร คนดีแต่พูด เธอพึงทราบว่า ไม่ใช่มิตรแท้ เป็นมิตรเทียม โดยเหตุ ๔ ประการ คือ

๑. กล่าวต้อนรับด้วยเรื่องที่เป็นอดีตไปแล้ว
๒. กล่าวต้อนรับด้วยเรื่องที่ยังมาไม่ถึง
๓. สงเคราะห์ด้วยสิ่งที่หาประโยชน์มิได้
๔. เมื่อมีกิจเกิดขึ้นเฉพาะหน้าก็แสดงความขัดข้อง

คหบดีบุตร คนดีแต่พูด เธอพึงทราบว่า ไม่ใช่มิตรแท้ เป็นมิตรเทียม โดยเหตุ ๔ ประการนี้แล

[๒๕๗] คหบดีบุตร คนพูดประจบ เธอพึงทราบว่า ไม่ใช่มิตรแท้ เป็นมิตรเทียม โดยเหตุ ๔ ประการ คือ

๑. เพื่อนทำชั่ว ก็คล้อยตาม
๒. เพื่อนทำดี ก็คล้อยตาม
๓. สรรเสริญต่อหน้า
๔. นินทาลับหลัง

คหบดีบุตร คนพูดประจบ เธอพึงทราบว่า ไม่ใช่มิตรแท้ เป็นมิตรเทียม โดยเหตุ ๔ ประการนี้แล

[๒๕๘]คหบดีบุตร คนที่เป็นเพื่อนชักชวนไปในทางเสื่อม พึงทราบว่า ไม่ใช่มิตรแท้ เป็นมิตรเทียม โดยเหตุ ๔ ประการ คือ

๑. เป็นเพื่อนที่ชักชวนให้หมกมุ่นในการเสพของมึนเมาคือสุราและเมรัย
อันเป็นเหตุแห่งความประมาท

๒. เป็นเพื่อนที่ชักชวนให้หมกมุ่นในการเที่ยวไปตามตรอกซอกซอยในเวลา
กลางคืน

๓. เป็นเพื่อนเที่ยวดูการเล่น

๔. เป็นเพื่อนที่ชักชวนให้หมกมุ่นในการเล่นการพนันอันเป็นเหตุแห่งความ
ประมาท

คหบดีบุตร คนที่เป็นเพื่อนชักชวนไปในทางเสื่อม พึงทราบว่า ไม่ใช่มิตรแท้ เป็นมิตรเทียม โดยเหตุ ๔ ประการนี้แล

[๒๕๙]พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดา ครั้นตรัสเวยยากรณภาษิตนี้แล้ว จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

“บุคคลที่ไม่ใช่มิตรแท้ ๔ จำพวกนี้ คือ

(๑) มิตรที่ถือเอาแต่ประโยชน์จากผู้อื่นอย่างเดียว
(๒) มิตรดีแต่พูด
(๓) มิตรพูดประจบ
(๔) มิตรชักนำในทางเสื่อม

บัณฑิตรู้อย่างนี้แล้ว พึงเว้นเสียให้ห่างไกล
เหมือนคนเว้นทางมีภัยเฉพาะหน้าเสียฉะนั้น”

มิตรมีใจดี

[๒๖๐] คหบดีบุตร คน ๔ จำพวกนี้ เธอพึงทราบว่า เป็นมิตรมีใจดี(มิตรแท้) คือ

๑. มิตรมีอุปการะ พึงทราบว่า เป็นมิตรมีใจดี

๒. มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ พึงทราบว่า เป็นมิตรมีใจดี

๓. มิตรแนะนำประโยชน์ พึงทราบว่า เป็นมิตรมีใจดี

๔. มิตรมีความรักใคร่ พึงทราบว่า เป็นมิตรมีใจดี

[๒๖๑] คหบดีบุตร มิตรมีอุปการะ เธอพึงทราบว่า เป็นมิตรมีใจดี โดยเหตุ ๔ ประการ คือ

๑. ป้องกันเพื่อนผู้ประมาทแล้ว
๒. ป้องกันทรัพย์สมบัติของเพื่อนผู้ประมาทแล้ว
๓. เมื่อมีภัยก็เป็นที่พึ่งพำนักได้
๔. เมื่อมีกิจที่จำเป็นเกิดขึ้น ก็ช่วยโภคทรัพย์ให้ ๒ เท่าของทรัพย์ที่ต้องการในกิจนั้น

คหบดีบุตร มิตรมีอุปการะ เธอพึงทราบว่า เป็นมิตรมีใจดี โดยเหตุ ๔ ประการนี้แล

[๒๖๒] คหบดีบุตร มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ เธอพึงทราบว่า เป็นมิตรมีใจดี โดยเหตุ ๔ ประการ คือ

๑. บอกความลับแก่เพื่อน
๒. ปิดความลับของเพื่อน
๓. ไม่ละทิ้งในยามอันตราย
๔. แม้ชีวิตก็อาจจะสละเพื่อประโยชน์ของเพื่อนได้

คหบดีบุตร มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ เธอพึงทราบว่า เป็นมิตรมีใจดี โดยเหตุ ๔ ประการนี้แล

[๒๖๓] คหบดีบุตร มิตรแนะนำประโยชน์ เธอพึง

ทราบว่า เป็นมิตรมีใจดี โดยเหตุ ๔ ประการ คือ

๑. ห้ามมิให้ทำความชั่ว

๒. แนะนำให้ตั้งอยู่ในความดี

๓. ให้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง

๔. บอกทางสวรรค์ให้

[๒๖๔] คหบดีบุตร มิตรมีความรักใคร่ เธอพึงทราบว่า เป็นมิตรมีใจดี โดยเหตุ ๔ ประการ คือ

๑. ไม่พอใจความเสื่อมของเพื่อน

๒. พอใจความเจริญของเพื่อน

๓. ห้ามปรามคนที่นินทาเพื่อน

๔. สนับสนุนคนที่สรรเสริญเพื่อน

คหบดีบุตร มิตรมีความรักใคร่ เธอพึงทราบว่า เป็นมิตรมีใจดี โดยเหตุ ๔ ประการนี้แล”

[๒๖๕] พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดา ครั้นตรัสเวยยากรณภาษิตนี้แล้ว จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

“บุคคลที่เป็นมิตรมีใจดี ๔ จำพวกนี้ คือ

(๑) มิตรมีอุปการะ

(๒) มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์

(๓) มิตรแนะนำประโยชน์

(๔) มิตรมีความรักใคร่

บัณฑิตรู้อย่างนี้แล้ว
พึงเข้าไปคบหาโดยความจริงใจ
เหมือนมารดาคบหาบุตรผู้เกิดแต่อกฉะนั้น
บัณฑิตผู้สมบูรณ์ด้วยศีล
ย่อมสว่างโชติช่วงดังดวงไฟ
เมื่อบุคคลสะสมโภคทรัพย์อยู่ดังตัวผึ้งสร้างรัง
โภคทรัพย์ของเขาก็ย่อมเพิ่มพูนขึ้น
ดุจจอมปลวกที่ตัวปลวกก่อขึ้นฉะนั้น
คฤหัสถ์ในตระกูล ผู้สามารถ
ครั้นรวบรวมโภคทรัพย์ได้อย่างนี้แล้ว
พึงแบ่งโภคทรัพย์ออกเป็น ๔ ส่วน
คือส่วนหนึ่งใช้สอย ๒ ส่วนใช้ประกอบการงาน
ส่วนที่ ๔ เก็บไว้ด้วยหมายใจว่า
จะใช้ในยามมีอันตราย
จึงผูกมิตรไว้ได้”

ฉทิสาปฏิจฉาทนกัณฑ์

ว่าด้วยการปิดป้องทิศ ๖

[๒๖๖] อริยสาวกเป็นผู้ปิดป้องทิศ ๖ เป็นอย่างไร

คหบดีบุตร เธอพึงทราบทิศ ๖ นี้ คือ พึงทราบว่า มารดาบิดาเป็นทิศเบื้องหน้า พึงทราบว่า อาจารย์เป็นทิศเบื้องขวา พึงทราบว่า บุตรและภรรยาเป็นทิศเบื้องหลัง พึงทราบว่า มิตรสหายเป็นทิศเบื้องซ้าย พึงทราบว่า ทาสและกรรมกรเป็นทิศเบื้องล่าง พึงทราบว่า สมณพราหมณ์เป็นทิศเบื้องบน

[๒๖๗] คหบดีบุตร บุตรพึงบำรุงมารดาบิดาผู้เป็นทิศเบื้องหน้าโดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ

๑. ท่านเลี้ยงเรามา เราจักเลี้ยงท่านตอบ
๒. จักทำกิจของท่าน
๓. จักดำรงวงศ์ตระกูล
๔. จักประพฤติตนให้เหมาะสมที่จะเป็นทายาท
๕. เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน

มารดาบิดาผู้เป็นทิศเบื้องหน้า บุตรบำรุงโดยหน้าที่ ๕ ประการนี้แล ย่อมอนุเคราะห์บุตรโดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ

๑. ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว
๒. ให้ตั้งอยู่ในความดี
๓. ให้ศึกษาศิลปวิทยา
๔. หาภรรยา(สามี) ที่สมควรให้
๕. มอบทรัพย์สมบัติให้ในเวลาอันสมควร

คหบดีบุตร มารดาบิดาผู้เป็นทิศเบื้องหน้า บุตรบำรุงโดยหน้าที่ ๕ ประการนี้แล ย่อมอนุเคราะห์บุตรด้วยหน้าที่ ๕ ประการนี้ ทิศเบื้องหน้านั้นเป็นอันชื่อว่า กุลบุตรได้ปิดป้อง ทำให้เกษมปลอดภัยแล้ว ด้วยประการฉะนี้

[๒๖๘]คหบดีบุตร ศิษย์พึงบำรุงอาจารย์ผู้เป็นทิศเบื้องขวา โดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ

๑. ลุกขึ้นยืนรับ
๒. เข้าไปคอยรับใช้
๓. เชื่อฟัง
๔. ดูแลปรนนิบัติ
๕. เรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ

อาจารย์ผู้เป็นทิศเบื้องขวา ศิษย์บำรุงด้วยหน้าที่ ๕ ประการนี้แล ย่อมอนุเคราะห์ศิษย์ ด้วยหน้าที่ ๕ ประการ คือ

๑. แนะนำให้เป็นคนดี
๒. ให้เรียนดี
๓. บอกความรู้ในศิลปวิทยาทุกอย่างด้วยดี
๔. ยกย่องให้ปรากฏในมิตรสหาย
๕. ทำความป้องกันในทิศทั้งหลาย

คหบดีบุตร อาจารย์ผู้เป็นทิศเบื้องขวา ศิษย์บำรุงด้วยหน้าที่ ๕ ประการนี้แล ย่อมอนุเคราะห์ศิษย์ด้วยหน้าที่ ๕ ประการนี้ ทิศเบื้องขวานั้นเป็นอันชื่อว่าศิษย์ได้ปิดป้อง ทำให้เกษมปลอดภัยแล้ว ด้วยประการฉะนี้

[๒๖๙]คหบดีบุตร สามีพึงบำรุงภรรยาผู้เป็นทิศเบื้องหลังโดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ

๑. ให้เกียรติยกย่อง
๒. ไม่ดูหมิ่น
๓. ไม่ประพฤตินอกใจ
๔. มอบความเป็นใหญ่ให้
๕. ให้เครื่องแต่งตัว

ภรรยาผู้เป็นทิศเบื้องหลัง สามีบำรุงด้วยหน้าที่

๕ ประการนี้แล ย่อมอนุเคราะห์สามีด้วยหน้าที่ ๕ ประการ คือ

๑. จัดการงานดี
๒. สงเคราะห์คนข้างเคียงดี
๓. ไม่ประพฤตินอกใจ
๔. รักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้
๕. ขยันไม่เกียจคร้านในกิจทั้งปวง

คหบดีบุตร ภรรยาผู้เป็นทิศเบื้องหลัง สามีบำรุงด้วยหน้าที่ ๕ ประการนี้แล ย่อมอนุเคราะห์สามีด้วยหน้าที่ ๕ ประการนี้ ทิศเบื้องหลังนั้นเป็นอันชื่อว่าสามีได้ปิดป้อง ทำให้เกษมปลอดภัยแล้ว ด้วยประการฉะนี้

[๒๗๐] คหบดีบุตร กุลบุตรพึงบำรุงมิตรสหายผู้เป็นทิศเบื้องซ้ายโดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ

๑. การให้ (การแบ่งปันสิ่งของให้)
๒. กล่าววาจาเป็นที่รัก
๓. ประพฤติตนให้เป็นประโยชน์
๔. วางตนสม่ำเสมอ
๕. ไม่พูดจาหลอกลวงกัน

มิตรสหายผู้เป็นทิศเบื้องซ้าย กุลบุตรบำรุงโดยหน้าที่ ๕ ประการนี้แล ย่อมอนุเคราะห์กุลบุตรด้วย

หน้าที่ ๕ ประการ คือ

๑. ป้องกันมิตรผู้ประมาทแล้ว

๒. ป้องกันทรัพย์ของมิตรผู้ประมาทแล้ว

๓. เมื่อมีภัยก็เป็นที่พึ่งพำนักได้

๔. ไม่ละทิ้งในยามอันตราย

๕. นับถือตลอดถึงวงศ์ตระกูลของมิตร

คหบดีบุตร มิตรผู้เป็นทิศเบื้องซ้าย กุลบุตรบำรุงด้วยหน้าที่ ๕ ประการนี้แล ย่อมอนุเคราะห์กุลบุตรด้วยหน้าที่ ๕ ประการนี้ ทิศเบื้องซ้ายนั้นเป็นอันชื่อว่ากุลบุตร ได้ปิดป้อง ทำให้เกษมปลอดภัยแล้ว ด้วยประการฉะนี้

[๒๗๑] คหบดีบุตร นายพึงบำรุงทาสกรรมกร ผู้เป็นทิศเบื้องต่ำโดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ

๑. จัดการงานให้ทำตามสมควรแก่กำลัง

๒. ให้อาหารและค่าจ้าง

๓. ดูแลรักษายามเจ็บป่วย

๔. ให้อาหารมีรสแปลก

๕. ให้หยุดงานตามโอกาส

ทาสกรรมกรผู้เป็นทิศเบื้องต่ำ นายบำรุงด้วยหน้าที่ ๕ ประการนี้แล ย่อมอนุเคราะห์นายด้วยหน้าที่

๕ ประการ คือ

๑. ตื่นขึ้นทำงานก่อนนาย
๒. เลิกงานเข้านอนทีหลังนาย
๓. ถือเอาแต่ของที่นายให้
๔. ทำงานให้ดีขึ้น
๕. นำคุณของนายไปสรรเสริญ

คหบดีบุตร ทาสกรรมกรผู้เป็นทิศเบื้องต่ำ นายบำรุงด้วยหน้าที่ ๕ ประการนี้แล ย่อมอนุเคราะห์นายโดยหน้าที่ ๕ ประการนี้ ทิศเบื้องต่ำนั้นเป็นอันชื่อว่านายได้ปิดป้อง ทำให้เกษมปลอดภัยแล้ว ด้วยประการฉะนี้

[๒๗๒] คหบดีบุตร กุลบุตรพึงบำรุงสมณพราหมณ์ผู้เป็นทิศเบื้องบน โดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ

๑. จะทำสิ่งใด ก็ทำด้วยเมตตา
๒. จะพูดสิ่งใด ก็พูดด้วยเมตตา
๓. จะคิดสิ่งใด ก็คิดด้วยเมตตา
๔. เปิดประตูต้อนรับ
๕. ถวายปัจจัยเครื่องยังชีพ

สมณพราหมณ์ผู้เป็นทิศเบื้องบน กุลบุตรบำรุงโดยหน้าที่ ๕ ประการนี้แล ย่อมอนุเคราะห์กุลบุตรด้วย

หน้าที่ ๖ ประการ คือ

๑. ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว

๒. ให้ตั้งอยู่ในความดี

๓. อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันดีงาม

๔. ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง

๕. อธิบายสิ่งที่เคยฟังแล้วให้เข้าใจแจ่มแจ้ง

๖. บอกทางสวรรค์ให้

คหบดีบุตร สมณพราหมณ์ผู้เป็นทิศเบื้องบน กุลบุตรบำรุงโดยหน้าที่ ๕ ประการนี้แล ย่อมอนุเคราะห์กุลบุตรโดยหน้าที่ ๖ ประการนี้ ทิศเบื้องบนนั้น เป็นอันชื่อว่ากุลบุตรได้ปิดป้อง ทำให้เกษมปลอดภัยแล้ว ด้วยประการฉะนี้”

[๒๗๓]พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดา ครั้นตรัสเวยยากรณภาษิตนี้แล้ว จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

“มารดาบิดาเป็นทิศเบื้องหน้า
อาจารย์เป็นทิศเบื้องขวา
บุตรภรรยาเป็นทิศเบื้องหลัง
มิตรสหายเป็นทิศเบื้องซ้าย
ทาสกรรมกรเป็นทิศเบื้องล่าง

สมณพราหมณ์เป็นทิศเบื้องบน
คฤหัสถ์ในตระกูลผู้มีความสามารถ[๑]
พึงไหว้ทิศเหล่านี้
บัณฑิตผู้สมบูรณ์ด้วยศีล
เป็นคนละเอียดและมีไหวพริบ[๒]
มีความประพฤติเจียมตน
ไม่แข็งกระด้าง เช่นนั้น ย่อมได้ยศ
คนขยัน ไม่เกียจคร้าน
ย่อมไม่หวั่นไหวในอันตรายทั้งหลาย
คนมีความประพฤติไม่ขาดตอน[๓]
มีปัญญาเช่นนั้น ย่อมได้ยศ
คนชอบสงเคราะห์
ชอบสร้างไมตรี รู้เรื่องที่เขาบอก[๔]
ปราศจากความตระหนี่ เป็นผู้ชอบแนะนำ
ชี้แจงแสดงเหตุผล เช่นนั้น ย่อมได้ยศ

---

๑ ผู้มีความสามารถ ในที่นี้หมายถึงผู้มีความสามารถที่จะครองเรือน คือเลี้ยงดูบุตรและภรรยาให้เป็นสุขได้ (ที.ปา.อ. ๒๗๓/๑๕๐)

๒ มีไหวพริบ ในที่นี้หมายถึงมีความเฉลียวฉลาดในการไหว้ทิศ คือเข้าใจความหมายของการไหว้อย่างถูกต้อง (ที.ปา.อ. ๒๗๓/๑๕๐)

๓ ประพฤติไม่ขาดตอน ในที่นี้หมายถึงประพฤติต่อเนื่องกันไปไม่ขาดสาย (ที.ปา.อ. ๒๗๓/๑๕๐)

๔ รู้เรื่องที่เขาบอก ในที่นี้หมายถึงรู้เรื่องที่บุพการีสั่งไว้ แล้วปฏิบัติตามนั้น (ที.ปา.อ. ๒๗๓/๑๕๐)

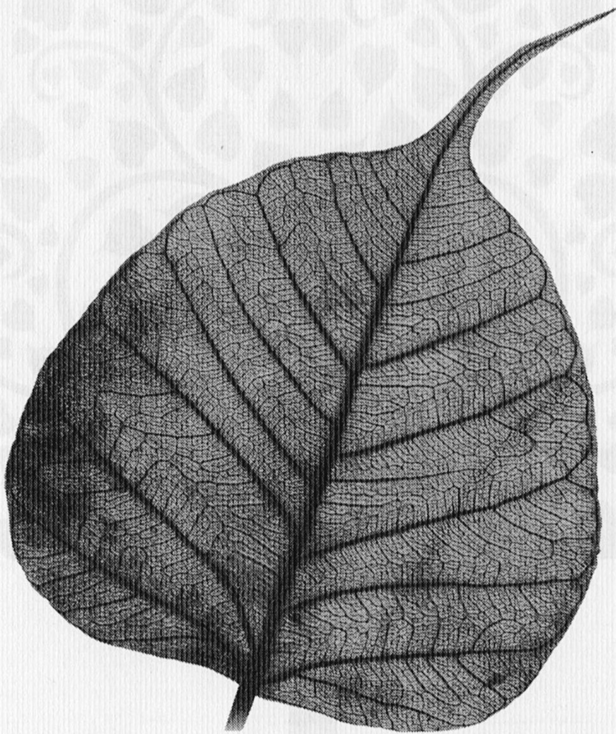
ทาน (การให้) เปยยวัชชะ (วาจาเป็นที่รัก)
อัตถจริยา (การประพฤติประโยชน์) ในโลกนี้
และสมานัตตตา (การวางตนสม่ำเสมอ)
ในธรรมนั้น ๆ ตามสมควร
สังคหธรรมเหล่านี้แลช่วยอุ้มชูโลก
เหมือนลิ่มสลักเพลาคุมรถที่แล่นไปไว้ได้
ฉะนั้น
ถ้าไม่มีสังคหธรรมเหล่านี้
มารดาหรือบิดาก็ไม่พึงได้การนับถือ
หรือการบูชาเพราะบุตรเป็นเหตุ
แต่เพราะบัณฑิตเล็งเห็นความสำคัญ
ของสังคหธรรมเหล่านี้
ฉะนั้น บัณฑิตเหล่านี้จึงถึงความเป็นใหญ่
และเป็นผู้น่าสรรเสริญ”

[๒๗๔]เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว สิงคาลกะ คหบดีบุตร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระภาษิตของพระผู้มีพระภาคชัดเจน ไพเราะยิ่งนัก ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระภาษิตของพระผู้มีพระภาคชัดเจน ไพเราะยิ่งนัก พระผู้มีพระภาคทรงประกาศธรรมแจ่มแจ้งโดยประการต่าง ๆ

เปรียบเหมือนบุคคลหงายของที่คว่ำ เปิดของที่ปิด บอกทางแก่ผู้หลงทาง หรือตามประทีป ในที่มืดด้วยตั้งใจว่า ‘คนมีตาดีจักเห็นรูปได้’ ข้าพระองค์นี้ขอถึงพระผู้มีพระภาค พร้อมทั้งพระธรรมและพระสงฆ์ว่าเป็นสรณะ ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะ ตั้งแต่วันนี้ เป็นต้นไปจนตลอดชีวิต”

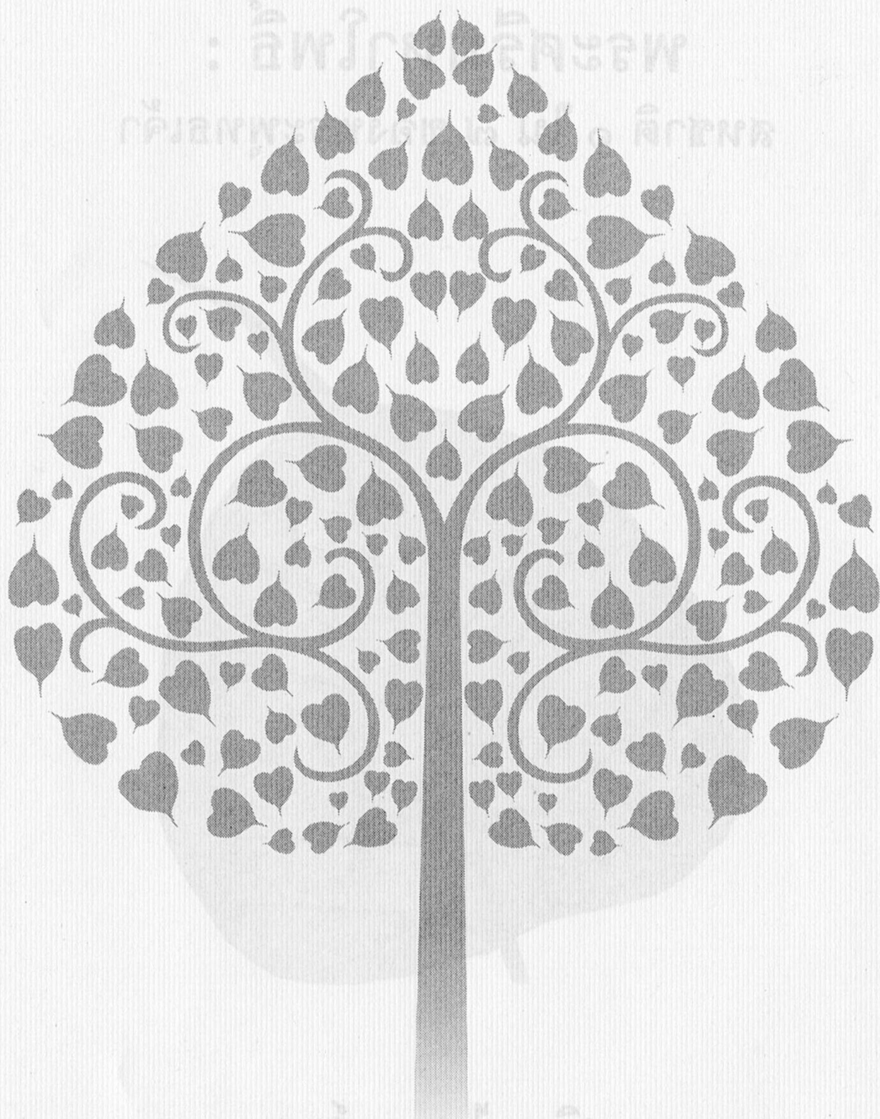
สิงคาลกสูตรจบ

พระศรีมหาโพธิ์ :
สหชาติ ๑ ใน ๗ ของพระพุทธเจ้า

สนิท ไชยวงศ์คต

เรียบเรียง

พระศรีมหาโพธิ์ :

สหชาติ ๑ ใน ๗ ของพระพุทธเจ้า

สนิท ไชยวงศ์คต[1*]
เรียบเรียง

๑. สหชาติของพระพุทธเจ้า ๗ อย่าง :

ในพระคัมภีร์กล่าวไว้ว่า เมื่อวันเพ็ญเดือน ๖ ก่อนพุทธศักราช ๘๐ ปี ซึ่งเป็นวันประสูติของเจ้าชายสิทธัตถะแห่งกรุงกบิลพัสดุ์นั้น มีบุคคล สัตว์ และขุมทองเกิดในวันเดียวกันพร้อมกับการประสูติของเจ้าชายสิทธัตถะซึ่งเรียกว่าสหชาติ ๗ อย่าง ประกอบด้วย[2]

1* พุทธศาสตรบัณฑิต มจร รุ่นที่ ๑๗ (๒๕๑๔), ประธานชมรมอยู่ร้อยห้าสิบปีชีวีมีสุข

2 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. อรรถกถาภาษาไทย พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกายชาดก ภาค ๑ อวิทูเรนิทานกถา พุทธโฆสเถระ รจนา ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๙๙.

๑. พระนางยโสธรา หรือ พิมพา (พระมารดาของพระราหุล)

๒. พระอานนท์เถระ

๓. กาฬุทายีอำมาตย์

๔. ฉันนะอำมาตย์

๕. พญาม้ากัณฐกะ

๖. ต้นพระศรีมหาโพธิ์หรืออัสสัตถพฤกษ์

๗. ขุมทองทั้ง ๔

๒. พระศรีมหาโพธิ์ (ต้นโพธิ์) :

ในบทความเรื่องนี้จะกล่าวถึงเฉพาะสหชาติ ๑ ใน ๗ ของพระพุทธเจ้า คือ ต้นพระศรีมหาโพธิ์ที่พุทธคยา ประเทศอินเดียโดยสังเขปเท่านั้น ดังต่อไปนี้

ต้นพระศรีมหาโพธิ์ในปัจจุบันคือต้นที่ ๔ ตั้งอยู่ทางด้านหลังพระวิหารมหาโพธิ์ ซึ่งมีวัชรอาสน์หรือรัตนบัลลังก์คั่นอยู่ระหว่างกลาง ลำต้นใหญ่ขนาด ๓ คนโอบ สูงประมาณ ๘๐ ฟุต

ก่อนที่จะมีพระศรีมหาโพธิ์ต้นที่ ๔ นี้ เราควรทราบความเป็นมาก่อนหน้านี้ของต้นพระศรีมหาโพธิ์ โดยสังเขปดังต่อไปนี้[3]

---

3 สนิท ไชยวงศ์คต. พุทธจักร ปีที่ ๖๐ ฉบับที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๔๙, หน้า ๕๐-๕๓.

๒.๑ พระศรีมหาโพธิ์ต้นที่ ๑ :

เกิดในวันเดียวกันกับเจ้าชายสิทธัตถะ ในพระคัมภีร์กล่าวไว้ว่า หลังจากที่เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกผนวชได้ ๖ ปี พระชนมายุ ๓๕ พรรษา ณ วันเพ็ญกลางเดือน ๖ เมื่อพระองค์เสวยข้าวมธุปายาสที่ทรงรับจากนางสุชาดา และทรงทำการอธิษฐานลอยถาดว่า

“ถ้าหากข้าพเจ้าจะได้บรรลุอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้วไซร้ ขอให้ถาดทองคำใบนี้จงลอยทวนกระแสน้ำด้วยเถิด”

หลังจากการอธิษฐานถาดได้ลอยทวนกระแสน้ำขึ้นไปได้ประมาณ ๘๐ ศอก และจมลง จากนั้นพระองค์ทรงรับหญ้ากุสะ (หญ้าคา) ๘ กำมือ จากโสตถิยพราหมณ์แล้วเสด็จไปยัง**ต้นพระศรีมหาโพธิ์** ทรงลาดหญ้าคาดังกล่าวแล้วประทับนั่งพร้อมกับทรงอธิษฐานว่า

“ถึงเลือดเนื้อจะแห้งเหือดไป จะยังคงเหลืออยู่แต่เพียงหนัง เส้นเอ็น และกระดูก ก็ตามที หากข้าพเจ้ายังไม่ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้วไซร้ ข้าพเจ้าจะมิยอมลุกขึ้นจากรัตนบัลลังก์นี้”

พระองค์ได้ตรัสรู้ญาณทั้ง ๓ คือ ๑) **ปุพเพนิวาสานุสติญาณ** : ระลึกชาติก่อนได้หลายชาติ ๒) **จุตูปปาตญาณ** : เห็นหมู่สัตว์ผู้กำลังจุติ กำลังเกิดทั้งชั้นต่ำและชั้นสูง และ ๓) **อาสวักขยญาณ** : รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี้ทุกข์ นี้สมุทัย นี้ทุกขนิโรธ นี้

ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา นี้อาสวะ นี้อาสวสมุทัย นี้อาสวนิโรธ นี้อาสวนิโธคามินีปฏิปทา ตั้งแต่ปฐมยาม มัชฌิมยาม และปัจฉิมยาม โดยลำดับภายใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์นั่นเอง

ต้นพระศรีมหาโพธิ์ต้นที่ ๑ นี้ ถูกพระนางมหิสุนทรีหรือติษยะรักษิตมเหสีองค์หนึ่งของพระเจ้าอโศกมหาราชให้สาวใช้ชื่อ "นครา" เอายาพิษและน้ำร้อนไปราดโคนต้นพระศรีมหาโพธิ์ เพราะมีจิตอิจฉาริษยาต้นพระศรีมหาโพธิ์ที่พระเจ้าอโศกมหาราชทรงดูแล และเอาพระทัยใส่ยิ่งกว่าพระนางซึ่งเป็นพระมเหสี ทั้งนี้เพราะพระเจ้าอโศกมหาราชทรงเลื่อมใสศรัทธาใน "ต้นพระศรีมหาโพธิ์" สถานที่พระพุทธองค์ทรงตรัสรู้เป็นอย่างยิ่ง โดยได้เสด็จไปยังต้นพระศรีมหาโพธิ์เป็นประจำ บางครั้งพระองค์ถึงกับทรงมอบราชสมบัติให้พวกเสนามาตย์ดูแลรักษาราชกิจแทนพระองค์เป็นเวลา ๑ สัปดาห์บ้าง ๒ สัปดาห์บ้าง หนัก ๆ เข้าจนกลายเป็นแรมเดือน ผลจากจิตอิจฉาริษยาของพระนางมหิสุนทรีทำให้ต้นพระศรีมหาโพธิ์เฉา และตายลง **เมื่อมีอายุได้ประมาณ ๓๕๒ ปี**

๒.๒ พระศรีมหาโพธิ์ ต้นที่ ๒ :

เมื่อพระเจ้าอโศกมหาราชทรงทราบความจริงว่า ต้นพระศรีมหาโพธิ์ตายไป เพราะแรงอิจฉาโดยถูกวางยาพิษ มิใช่เพราะเสื่อมบุญญาธิการของพระองค์แต่ประการใด พระองค์จึงได้ทรงตั้งพระทัยอธิษฐานว่า

"ตราบใดที่หน่อแห่งต้นพระศรีมหาโพธิ์ยังไม่งอกขึ้นตราบนั้น ข้าพเจ้าจะมิยอมจากต้นพระศรีมหาโพธิ์เป็นแน่แท้ แม้ชีวิตของข้าพเจ้าจักวอดวายตายลงไป ข้าพเจ้าก็จะยอมตายถวายชีวิตเพื่อบูชาต้นพระศรีมหาโพธิ์แต่อย่างเดียว"

จากนั้น พระองค์โปรดให้เอาน้ำนมบริสุทธิ์ รดที่โคนต้นพระศรีมหาโพธิ์ทุก ๆ วัน ด้วยสัจวาจากิริยาอธิษฐานอันมั่นคงของพระองค์ เพียงไม่กี่วันต้นพระศรีมหาโพธิ์ที่เหี่ยวแห้งตายไปแล้วนานวัน กลับมีหน่อน้อยงอกขึ้นที่โคนต้นพระศรีมหาโพธิ์อย่างน่าอัศจรรย์ยิ่ง

พระเจ้าอโศกมหาราชได้ทอดพระเนตรเห็นดังนั้น ก็มีพระราชหฤทัยเต็มเปี่ยมไปด้วยโสมนัส รับสั่งให้ทหารสร้างกำแพงล้อมรอบต้นพระศรีมหาโพธิ์อย่างแน่นหนา เพื่อป้องกันบุคคลภายนอกและอันตรายต่าง ๆ อันจะพึงเกิดขึ้นแก่ต้นพระศรีมหาโพธิ์อีกต่อไป

ต่อมาประมาณ พ.ศ. ๑๑๔๓-๑๑๖๓ (ค.ศ. ๖๐๐-๖๒๐) พระเจ้าสาสังกาหรือศศางกากษัตริย์ฮินดู แคว้นเบงกอลได้ยกทัพมายึดพุทธคยา แคว้นมคธ ซึ่งพระเจ้าปูรณวรมาหรือปูรณวรมัน

ปกครองอยู่ แลเห็นประชาชนจำนวนมากแสดงความเคารพสักการะกราบไหว้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ ก็เกิดความอิจฉา (แม้กระทั่งต้นไม้) ที่ประชาชนจำนวนมากนับถือศาสนาพุทธ ทำให้ศาสนาฮินดูอับเฉาเสื่อมสลาย จึงรับสั่งให้ทหารรานกิ่งก้านสาขา ตัดต้นก่นรากพระศรีมหาโพธิ์จนหมดสิ้น ใช่แต่เท่านั้น พระองค์ยังรับสั่งให้เอาฟางอ้อยก่อเชื้อเพลิงวางสุมที่ตอต้นพระศรีมหาโพธิ์และราดน้ำมันจุดไฟเผา ด้วยประสงค์จะมิให้หน่อแห่งต้นพระศรีมหาโพธิ์ได้มีโอกาสงอกขึ้นอีกเลย

คนหนึ่งสร้าง คนหนึ่งทำลาย เป็นเหตุให้พระศรีมหาโพธิ์ต้นที่ ๒ ตายไป เมื่อมีอายุได้ประมาณ ๘๗๑ ปี

๒.๓ พระศรีมหาโพธิ์ ต้นที่ ๓ :

เมื่อพระเจ้าสาสังกายึดครองพุทธคยา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแคว้นมคธและทำลายต้นพระศรีมหาโพธิ์จนไม่เหลือแม้แต่รากแล้ว พระองค์ได้ตรัสสั่งให้เสนาบดีนำพระพุทธรูปปางมารวิชัยเนื้อหินทรายออกไปจากมหาวิหาร แต่เสนาบดีท่านนั้นเป็นพุทธมามกะผู้มีศรัทธาเลื่อมใสและมั่นคงในพระพุทธศาสนา จึงคิดว่าถ้าตนนำพระพุทธรูปองค์นี้ออกไปจากมหาวิหาร ก็เกรงว่าจะเกิดไม่ทันศาสนาพระศรีอาริย์ แต่ถ้าไม่ปฏิบัติตามพระบัญชาตนก็จะต้องถูกประหารชีวิตอย่างแน่นอน ระหว่างนั้นก็เกิดความคิดอย่างหนึ่งขึ้นมา จึงกราบทูลพระราชาว่าพระพุทธรูปองค์นี้ใหญ่

โต และมีน้ำหนักมาก ยากที่จะนำออกไปในวันเดียวได้ จึงขอโอกาสดำเนินงานภายใน ๗ วัน พระเจ้าสาสังกาก็ตกลงพระทัยยอมตามที่เสนาบดีทูลขอ

เสนาบดีจึงรีบปฏิบัติตามแผนการของตนโดยใช้แผ่นอิฐมาก่อเป็นกำแพงกำบังพระพุทธรูปไว้อย่างมิดชิด พร้อมทั้งตั้งประทีปโคมไฟบูชาไว้ภายในกำแพงที่ปิดกั้นไว้ เมื่อครบ ๗ วันตามที่ทูลขอไว้ จึงได้กราบทูลว่าได้นำพระพุทธรูปออกไปจากวิหารเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

พระเจ้าสาสังกาได้สดับคำเช่นนั้น แทนที่พระองค์จะยินดีปรีดา เพราะความปรารถนาของพระองค์สำเร็จแล้ว แต่พระองค์กลับเกิดวิปฏิสารเสียพระทัยอย่างหนักถึงกับลงพระโลหิต ล้มลงต่อหน้ากองทหารและสวรรคต ณ สถานที่นั้นนั่นเอง ทำให้กองทัพของพระเจ้าสาสังกาเกิดความระส่ำระสาย กอปรกับกองทัพของพระเจ้าปูรณวรมากษัตริย์ผู้ครองแคว้นมคธยกทัพมาถึงพุทธคยาพอดี กองทัพของพระเจ้าสาสังกาจึงยิ่งเสียขวัญต่างแยกย้ายกันหนีเอาตัวรอด แตกทัพไปคนละทิศละทาง

พระเจ้าปูรณวรมาจึงเข้ายึดดินแดนพุทธคยากลับมาเหมือนเดิม พระองค์ได้เห็นต้นพระศรีมหาโพธิ์ถูกทำลายลงจนไม่มีอะไรเหลือ จึงรับสั่งให้ทหารพร้อมชาวบ้านร่วมกันไปรีดนมวัวบริสุทธิ์ได้ ๑,๐๐๐ ตัวมาแล้ว ทรงตั้งจิตอธิษฐานรดน้ำนมวัวลงตรงบริเวณหลุมพระศรีมหาโพธิ์ต้นเดิมโดยรอบว่า

"ถ้ามาตรแม้นว่าหน่อแห่งต้นพระศรีมหาโพธิ์ไม่งอกขึ้นตราบใด ข้าพเจ้าก็จักไม่ยอมไปจากสถานที่นี่ตราบนั้น ข้าพเจ้ายอมถวายชีวิตเพื่อบูชาอุทิศต่อพระศรีมหาโพธิ์ตลอดชั่วลมปราณ"

ด้วยสัจวาจากิริยาอธิษฐานของพระเจ้าปูรณวรมา ชั่วเวลาไม่นานนัก หน่อน้อยต้นพระศรีมหาโพธิ์ก็งอกขึ้นมาอย่างน่าอัศจรรย์ยิ่ง

เมื่อพระองค์ได้ทอดพระเนตรเห็นหน่อต้นพระศรีมหาโพธิ์ก็เกิดปีติโสมนัสยิ่งนัก จึงรับสั่งให้สร้างกำแพงล้อมรอบต้นพระศรีมหาโพธิ์ไว้เพื่อป้องกันมิให้ใครเข้ามาทำลายได้อีกต่อไป

พระศรีมหาโพธิ์ต้นที่ ๓ นี้ได้เติบโตและเจริญงอกงามมาเป็นเวลานาน

เมื่อนายพลเซอร์อเล็กซานเดอร์ คันนิ่งแฮม นักโบราณคดีชาวอังกฤษเดินทางมาพุทธคยาครั้งที่ ๓ ได้เห็นต้นพระศรีมหาโพธิ์ล้มลงไปทางทิศตะวันตก ท่านนายพลได้บันทึกไว้ดังนี้

"ในปี พ.ศ. ๒๔๑๕ (ค.ศ. ๑๘๗๒) ข้าพเจ้าได้เดินทางมาสู่พุทธคยาได้เห็นต้นพระศรีมหาโพธิ์แก่ชรามาก และ พ.ศ. ๒๔๑๘ (ค.ศ. ๑๘๗๕) ข้าพเจ้าได้มาเยี่ยมพุทธคยาอีกเป็นหนที่ ๒ ได้พบว่าต้นพระศรีมหาโพธิ์แก่โทรมลงมาก อาจจะตายในไม่ช้า ทั้งถูกประชาชนในบริเวณนั้นตัดกิ่งก้านไปทำเป็นเชื้อเพลิง"

ต้นพระศรีมหาโพธิ์ต้นที่ ๓ นี้ เจริญเติบโตจนหมดอายุขัยตายเองตามธรรมชาติ รวมอายุได้ประมาณ ๑,๒๕๘ ปี

๒.๔ ต้นพระศรีมหาโพธิ์ ต้นที่ ๔ (ต้นปัจจุบัน) :

เมื่อนายพลเซอร์อเล็กซานเดอร์ คันนิ่งแฮม ซึ่งรัฐบาลอังกฤษที่ปกครองอินเดียอยู่ในขณะนั้น มอบหมายให้บูรณะบริเวณพุทธคยาในปี พ.ศ. ๒๔๒๓ (ค.ศ. ๑๘๘๐) เห็นต้นพระศรีมหาโพธิ์ต้นที่ ๓ ตายลง จึงได้จัดการปลูกต้นพระศรีมหาโพธิ์ขึ้นมาใหม่ ณ สถานที่เดิม นับเป็นต้นพระศรีมหาโพธิ์ต้นที่ ๔ โดยได้พบหน่อโพธิ์ในบริเวณใกล้เคียง ๒ หน่อ หน่อหนึ่งสูงประมาณ ๖ นิ้ว และอีกหน่อหนึ่งสูงประมาณ ๔ นิ้ว

เซอร์อเล็กซานเดอร์ คันนิ่งแฮม เลือกเอาหน่อที่สูง ๖ นิ้ว ปลูกลงแทนต้นโพธิ์ต้นเดิม ส่วนหน่อที่สูง ๔ นิ้ว นำไปปลูกทางด้านเหนือ ห่างจากต้นเดิมประมาณ ๒๕๐ ฟุต ทั้งนี้ เพื่อให้ชาวฮินดูไปนมัสการพระวิษณุที่โพธิ์ต้นนั้น ส่วนชาวพุทธไปนมัสการที่ต้นโพธิ์ต้นเดิม

เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๓ รัฐบาลอินเดียได้จัดสร้างกำแพงกั้นล้อมรอบต้นพระศรีมหาโพธิ์ไว้เพื่อป้องกันมิให้คนภายนอกเข้าถึงลำต้นพระศรีมหาโพธิ์ได้ ทั้งนี้เพื่อจะให้ต้นพระศรีมหาโพธิ์มีอายุยืนนานที่สุด

ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๕๘) พระศรีมหาโพธิ์ต้นที่ ๔ มีอายุได้ ๑๓๕ ปี (พ.ศ. ๒๔๒๓-๒๕๕๘)

๓. พระศรีมหาโพธิ์ต้นที่ ๕

หน่อโพธิ์ที่ผู้เรียบเรียงนำผล (ลูก) โพธิ์มาจากต้นพระศรีมหาโพธิ์ที่พุทธคยาเพื่อเพาะถวายวัดต่าง ๆ ที่จังหวัดสกลนคร (รวมทั้งต้นโพธิ์ทุกต้นที่งอก/เกิดขึ้นจากเมล็ดโพธิ์ที่พุทธคยาหรือที่คนนำไปปลูกหลัง พ.ศ. ๒๔๒๓ ทั้งหมด)

ระหว่างวันที่ ๒๒ มีนาคม – ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๗ ผม (ผู้เรียบเรียง) ได้เดินทางไปประเทศอินเดียและเนปาล ในฐานะกรรมการอำนวยการโครงการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ รุ่นที่ ๒๐ ของมหาเถรสมาคม ซึ่งได้มอบหมายให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นผู้ดำเนินการ นำโดยประธานกรรมการโครงการ (พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระโสภณวชิราภรณ์ (ไสว โชติโก ป.ธ. ๖, พธ.บ., พธ.ม.)) รองอธิการบดีฝ่ายกิจการต่างประเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประกอบด้วยบรรพชิตจำนวน ๘๔ รูป และคฤหัสถ์จำนวน ๒๐ คน รวม ๑๐๔ รูปหรือคน

วันที่ ๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๗ เวลาประมาณ ๑๗.๓๐-๑๙.๐๐ น. ซึ่งเป็นวันคล้ายวันประสูติของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี คณะสงฆ์ไทยที่ประจำอยู่ที่วัดไทยพุทธคยา นำโดยพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระเทพโพธิวิเทศ (วีรยุทธ์ วีรยุทฺโธ, Ph.D) เจ้าอาวาสวัดไทยพุทธคยา และหัวหน้าพระธรรมทูตสายประเทศอินเดีย-เนปาล คณะพระธรรมทูตสายต่าง

ประเทศ รุ่นที่ ๒๐ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และพระสงฆ์ไทยจากวัดต่าง ๆ ในประเทศอินเดียและเนปาล รวมถึงพระสงฆ์ไทยที่เดินทางจาริกแสวงบุญที่พุทธคยาในวันนั้นทั้งหมด ๓๑๑ รูป และคฤหัสถ์ชาวไทยประมาณ ๑๐ คน ได้ร่วมกันเจริญพระพุทธมนต์เพื่อถวายพระพรแด่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ในขณะที่ก้มลงกราบเบญจางคประดิษฐ์ ๓ ครั้ง เพื่อบูชาพระรัตนตรัย ต้นพระศรีมหาโพธิ์ และพระมหาเจดีย์พุทธคยานั้น ผมเกิดความคิดแว๊บขึ้นมาว่า **เราเดินทางมานมัสการพระศรีมหาโพธิ์ครั้งนี้เป็นครั้งที่ ๗ แล้ว ทำไมเราต้องมานมัสการพระศรีมหาโพธิ์ถึงพุทธคยา อินเดียเช่นวันนี้ ถ้าเราสามารถปลูกพระศรีมหาโพธิ์ไว้ที่วัดต่าง ๆ ในเมืองไทย เราก็ไม่จำเป็นต้องเดินทางมาถึงอินเดียก็ได้ เมื่อมีโอกาสเราก็ไปนมัสการพระศรีมหาโพธิ์ที่ปลูกไว้ตามวัดต่าง ๆ ในเมืองไทยได้ แต่ได้ทราบจากหลายคนว่าพระศรีมหาโพธิ์นั้นนำไปเพาะที่อื่นยาก คือไม่ค่อยจะงอกหรือเติบโตเหมือนในอินเดีย**

ผมคิดต่อไปว่าครั้งนี้จะต้องนำผลพระศรีมหาโพธิ์ (ลูกโพธิ์) ซึ่งแก่แล้วมีเมล็ดเล็ก ๆ อยู่ภายในและหล่นลงมา กลับไปเมืองไทยให้ได้ ถ้าเรามีบุญคงจะเพาะหน่อโพธิ์ได้ จึงได้ตั้งจิตอธิษฐานว่า *“ถ้าข้าพระพุทธเจ้ามีบุญพอ ขอให้ผลโพธิ์หล่นลงมาตรงที่ข้าพระพุทธเจ้ากำลังนั่งเจริญพระพุทธมนต์อยู่นี้เพื่อนำกลับไปเพาะ*

ในประเทศไทยด้วยเถิด”

ปรากฏว่าหลังจากเจริญพระพุทธมนต์จบเมื่อเวลาประมาณ ๑๙.๐๐ นาฬิกา ผมเก็บผลโพธิ์ที่หล่นลงมาบริเวณที่ผมนั่งอยู่ได้ ๑๒ ผล ได้นำกลับมาที่วัดไทยพุทธคยาและเก็บใส่ซองจดหมายสีขาวขนาดพับ ๔ ใส่ไว้ในกระเป๋าเดินทาง

เช้าวันที่ ๓ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๗ ผมและคณะได้เดินทางไปทำวัตรเช้า เดินวนประทักษิณรอบพระศรีมหาโพธิ์ และพระมหาเจดีย์พุทธคยา และนมัสการหลวงพ่อพระพุทธเมตตา แล้วนั่งสมาธิใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์พร้อมทั้งอธิษฐานจิตขอให้ผลพระศรีมหาโพธิ์หล่นลงมาบริเวณที่ผมนั่งสมาธิเพื่อนำไปรวมกับที่เก็บได้เมื่อเย็นวันที่ ๒ เมษายน (วานนี้) ด้วย

ปรากฏว่าเมื่อผมนั่งสมาธิ แผ่เมตตาและกราบลาพระรัตนตรัยเสร็จ ผมเก็บผลโพธิ์ได้อีก ๘ ผล รวมกับที่เก็บได้เมื่อวานนี้เป็น ๒๐ ผล จึงได้นำมารวมไว้ในซองจดหมายซองเดียวกัน และบรรจุลงกระเป๋าเดินทางตามเดิม

วันที่ ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๗ ผมเดินทางกลับมาถึงประเทศไทย ปรากฏว่ามีงานที่ต้องเดินทางไปโน้นไปนี่หลายแห่งจนลืมว่าเก็บผลโพธิ์ไว้ที่ไหน จนกระทั่งวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ผมเดินทางกลับจากการไปร่วมประชุมวันวิสาขบูชาโลก ณ กรุงฮานอย ประเทศเวียดนาม (เดินทางไปเวียดนามระหว่างวันที่ ๗-๑๒ พฤษภาคม) ก่อนถึงวันวิสาขบูชาในประเทศไทย ๑ วัน (วัน

ที่ ๑๓ พฤษภาคม คือ วันวิสาขบูชา) ผมจะนำกระเป๋าเดินทางไปซ่อม ต้องนำของทุกอย่างที่อยู่ในกระเป๋าเดินทางออกทั้งหมด จึงได้พบซองจดหมายที่บรรจุผลโพธิ์ ๒๐ ผลที่นำมาจากอินเดีย ผลโพธิ์สภาพบี้-แบนติดกับซองจดหมาย จนผมไม่แน่ใจว่าจะเพาะติดหรือไม่ ดูแล้วแห้งกรอบ น่าจะหมดสภาพแล้วจริง ๆ ผมจึงได้นำผลพระศรีมหาโพธิ์ทั้ง ๒๐ ผลไปแช่น้ำในภาชนะให้เปียกชุ่ม พร้อมตั้งจิตอธิษฐานว่า *“ถ้าข้าพระพุทธเจ้ามีบุญพอขอให้ผลและเมล็ดพระศรีมหาโพธิ์อยู่สภาพที่สามารถเพาะได้ด้วยเถิด”*

ตอนบ่ายวันที่ ๑๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ ตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ซึ่งเป็นวันวิสาขบูชา ผมได้นำภาชนะที่แช่ผลโพธิ์ไว้ตั้งแต่เมื่อวานไปโรยเมล็ดโพธิ์ลงในกระถางที่ผมเตรียมไว้เรียบร้อยแล้ว โดยก่อนที่จะโรยเมล็ดโพธิ์ที่ผมนำผลโพธิ์แช่น้ำแล้วในกระถางนั้น ผมได้จุดธูป ๙ ดอก แล้วปักลงในกระถางพร้อมอธิษฐานจิตอย่างแน่วแน่ว่า

“ถ้าข้าพระพุทธเจ้ามีบุญวาสนาขอให้หน่อโพธิ์งอกขึ้นอย่างน้อยที่สุด ๙ หน่อ เท่ากับนวโลกุตรธรรม ๙ หรือ ๒๘ หน่อเท่ากับจำนวนพระพุทธเจ้า ๒๘ พระองค์ หรือให้ได้ถึง ๗๒ หน่อเท่ากับอายุของข้าพระพุทธเจ้าในปีนี้ก็จะเป็นที่ปลื้มปีติและเป็นสิริมงคลเป็นอย่างยิ่ง หน่อโพธิ์ที่งอกขึ้นนั้นข้าพระพุทธเจ้าจะนำไปถวายวัดต่าง ๆ ที่จังหวัดสกลนครบ้านเกิดและที่อื่นที่เห็นว่าเหมาะสม เพื่อให้พุทธบริษัททั้ง ๔ ได้นมัสการเพื่อน้อมรำลึกถึง

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นนิตย์ต่อไปด้วยเถิด"

ทุกเช้าตรู่เป็นเวลา ๗ วัน ผมได้รีบไปดูกระถางที่โรยผลโพธิ์ไว้เมื่อวันที่ ๑๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ โดยได้ปักดอกไม้เทียมรอบกระถางและฉีดน้ำจากกระบอกให้ปลิวลงดินในกระถางที่โรยเมล็ดโพธิ์ไว้ทุกวันด้วยความหวังว่าจะเห็นหน่อพระศรีมหาโพธิ์งอกขึ้นมาให้เป็นที่ปลื้มปีติ แต่...เหมือนเดิมครับ ในกระถางมีแต่ดินที่ผมโรยเมล็ดพระศรีมหาโพธิ์ไว้เท่านั้น ไม่มีอย่างอื่นเลย

๔. หน่อพระศรีมหาโพธิ์งอกแล้ว :

จนกระทั่งเช้าวันที่ ๒๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ (วันที่ ๘ นับจากวันโรยเมล็ดโพธิ์ลงกระถาง) พอผมก้มลงมองดูดินในกระถางเหมือน ๗ วันที่ผ่านมา ผมนั่งตะลึงอยู่ครูหนึ่ง – ขนลุกซู่ทั้งตัว เพราะผมมองเห็นเม็ดเล็ก ๆ ๆ เล็กมากลักษณะกลม ๆ สีเหลืองอ่อนกระจายทั่วกระถาง ผมยังไม่ได้นับจำนวนว่ามีกี่หน่อ เพราะยังเล็กมาก กอปรกับผมรู้สึกตื่นเต้นและดีใจมากที่สุดในชีวิต !

๕. นำหน่อพระศรีมหาโพธิ์ไปสกลนคร ครั้งที่ ๑ :

วันที่ ๑๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ หน่อพระศรีมหาโพธิ์สูงประมาณ ๕-๖ เซนติเมตร ผมได้แยก-ขยายหน่อพระศรีมหาโพธิ์ใส่กระถางพลาสติกจำนวน ๔๐ หน่อ นำไปยังจังหวัดสกลนครเพื่อให้น้องชาย (อาจารย์นิวร ไชยวงศ์คต) ผู้ถนัดในการปลูก เลี้ยง และ

ดูแลต้นไม้ทุกชนิดช่วยดูแล อีกส่วนหนึ่งจำนวน ๗๒ หน่อ ผมได้แยก-ขยายเป็น ๑๐ กระถางดูแลเองที่บ้านในกรุงเทพฯ รวมหน่อพระศรีมหาโพธิ์ทั้งหมด ๑๒๐ หน่อ

วันอาทิตย์ที่ ๒๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๗ หน่อพระศรีมหาโพธิ์จำนวน ๗๒ หน่อที่ผมดูแลอยู่ที่กรุงเทพฯ ประมาณ ๔๐ หน่อ เจริญงอกงามตามลำดับ หน่อที่โตที่สุดสูงประมาณ ๑ คืบ (ของผม) แล้ว แต่อีกส่วนหนึ่งยังเล็กมากเข้าใจว่าคงจะเกี่ยวกับคุณภาพของดินที่นำมาปลูกด้วยบางหน่อจึงเติบโตช้าและบางหน่อก็เติบโตเร็วอย่างที่เห็น

ผมตั้งใจว่าจะนำหน่อพระศรีมหาโพธิ์ที่ผมดูแลอยู่ที่กรุงเทพฯ ทั้งหมดขึ้นไปยังบ้านด่านม่วงคำ ตำบลด่านม่วงคำ อำเภอโคกศรีสุพรรณ จังหวัดสกลนคร ก่อนวันขึ้นปีใหม่ ๒๕๕๘ นี้ เพื่อให้อาจารย์นิวร ไชยวงศ์คต และท่านพระครูไพโรจน์ธรรมวัฒน์ (จำเริญ ไชยวงศ์คต) เจ้าอาวาสวัดด่านม่วงคำ และเจ้าคณะตำบลด่านม่วงคำเขต ๑ ช่วยดูแลก่อนที่จะนำไปถวายวัดต่าง ๆ ในเขตอำเภอโคกศรีสุพรรณและอำเภอใกล้เคียงเพื่อปลูกในวันวิสาขบูชาปี พ.ศ. ๒๕๕๘ (วันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๘) หน่อพระศรีมหาโพธิ์จะมีอายุครบ ๑ ปี ๑๙ วัน (๑๓ พฤษภาคม ๒๕๕๗ – ๑ มิถุนายน ๒๕๕๘) พ.ศ. ๒๕๕๘ นี้เป็นปีอธิกมาส (มีเดือนแปดสองหน) วันวิสาขบูชาจึงเลื่อนจากวันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๖ เป็นวันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๗ เพราะถ้าหน่อพระศรีมหาโพธิ์โตขึ้น

มากรากจะหยั่งลึกจะนำไปลำบาก เกรงว่าจะเฉาระหว่างการเดินทาง ๗๐๐ กิโลเมตร (กรุงเทพฯ – สกลนคร : บ้านด่านม่วงคำ)

๖. นำหน่อพระศรีมหาโพธิ์ไปสกลนครครั้งที่ ๒:

เมื่อวันเสาร์ที่ ๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ ผมได้เดินทางไปจังหวัดสกลนครพร้อมด้วยอาจารย์ธนพร-ณัฐพล (ต้อง) ไชยวงศ์คต ภรรยา และลูกชาย และเรือตรีปณิธาน (เข้ม) ปัตโชติชัย หลานชายเพื่อนำหน่อพระศรีมหาโพธิ์ที่ผมดูแลอยู่ที่กรุงเทพฯ ทั้งหมดซึ่งส่วนมากมีขนาดสูงกว่า ๑ ฟุตแล้วไปให้น้องชายและครอบครัวซึ่งประกอบด้วย เท็จทอง-ประพันธ์-ณัฐพงศ์ (ท็อป) และ ธีรนิตย์ (ทิว) ไชยวงศ์คต ช่วยกันดูแลรักษา เพราะอาจารย์นิวร ไชยวงศ์คต (น้องชายผม) บอกว่า เท็จทอง ทำได้ดีกว่า เพราะเป็นผู้กล้าต้นไม้ขายมาหลายปีแล้ว พร้อมทั้งอาราธนาพระคุณเจ้าพระครูไพโรจน์ธรรมวัฒน์ (จำเริญ ปริชาโน : ไชยวงศ์คต) เป็นที่ปรึกษาและช่วยดูแลด้วย

เมื่อต้นเดือนมีนาคม ๒๕๕๘ เท็จทองได้โทรศัพท์แจ้งว่าหน่อโพธิ์ทั้งหมดจำนวน ๗๙ หน่อเจริญงอกงามดีมาก สูงเกือบ ๑ เมตรแล้ว ให้รีบขึ้นไปสกลนครเพื่อนำไปถวายวัดต่าง ๆ ผมยังไม่พร้อมเพราะมีภารกิจหลายอย่าง

ปลายเดือนเมษายน ๒๕๕๘ น้องชายแจ้งไปอีกว่าตอนนี้หน่อโพธิ์สูงเมตรกว่าแล้ว เกรงจะนำไปถวายวัดต่าง ๆ ลำบากให้ผมรีบขึ้นไปสกลนคร ผมก็ยังไม่พร้อมอีก

๗. สถานที่ปลูกหน่อพระศรีมหาโพธิ์ :

วันเสาร์ที่ ๒๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ เวลา ๐๕.๐๐ น. ผมและอาจารย์ธนพร ไชยวงศ์คต ได้ออกเดินทางจากบ้านที่กรุงเทพฯ ไปยังจังหวัดสกลนคร ถึงบ้านด่านม่วงคำเวลา ๑๔.๐๐ น. ได้สำรวจหน่อพระศรีมหาโพธิ์ที่เจริญเติบโตสามารถนำไปปลูกลงดินได้ทั้งหมดรวม ๘๐ หน่อ/ต้น (อยู่ที่สกลนคร ๗๙ หน่อ และที่บ้านผมที่กรุงเทพฯ ๑ หน่อ) ซึ่งผม น้องเท็จทอง ไชยวงศ์คต และหลานชายอดิเรก อินธิสิทธิ์ ได้ตระเวณนำไปถวายวัดต่าง ๆ เป็นเวลา ๓ วัน รวม ๗๙ หน่อ คือ วันที่ ๒๕-๒๖-๒๗ พฤษภาคม รวมเวลาเดินทาง ๒๙ ชั่วโมง รวมระยะทาง ๕๕๕.๖ กิโลเมตร โดยได้ถวายปัจจัยเพื่อเป็นค่าปุ๋ยบำรุงรักษาหน่อพระศรีมหาโพธิ์ให้เจริญงอกงาม หน่อละ ๕๐๐.๐๐ บาท(ห้าร้อยบาทถ้วน)

วันศุกร์ที่ ๒๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ เวลา ๑๐.๐๐ น. ผมพร้อมด้วยผู้แทนของท่านเจ้าอาวาสวัดเทพนารี กรุงเทพมหานคร (พระครูปลัดนายกวัฒน์) คือ ท่านพระมหาเด่นพงษ์ พุทฺธรกฺขิโต รองผู้อำนวยการศูนย์อาซียนศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ

ราชวิทยาลัย ได้นำหน่อพระศรีมหาโพธิ์หน่อที่ ๘๐ (มี ๓ ยอด) ไปถวายท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วร ปุญฺโญ ป.ธ. ๙) ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช เพื่อประทานแก่ท่านเจ้าอาวาสวัดเทพนารีและคณะนำไปปลูกที่วัดชลประทานราชดำริ บ้านกระทุ่ม ตำบลสูงเนิน อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งมีพระอธิการตัง โฆสโก เป็นเจ้าอาวาส เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนารถ

ในการนี้ผมได้ถวายหนังสือ ๔ เล่ม คือ เรื่อง "ศีล ๕ พาโลกสู่สันติ" ๑ แล่ม และ หนังสือเกี่ยวกับมูลนิธิมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย ๓ เล่ม แด่ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ด้วย ซึ่งท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ ได้กล่าวคำอนุโมทนาทั้ง ๒ รายการ (ถวายหน่อพระศรีมหาโพธิ์และหนังสือ)

๘. พระศรีมหาโพธิ์ : ต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ :

ผมมีความเชื่ออย่างสนิทใจว่า พระศรีมหาโพธิ์ที่พุทธคยาประเทศอินเดีย ๑ ใน ๗ ของสหชาติของพระพุทธองค์คือต้นไม้ที่พระพุทธองค์ทรงประทับนั่งภายใต้ร่มเงาเมื่อวันเพ็ญกลางเดือน ๖ ก่อนพุทธศักราช ๔๕ ปี จนกระทั่งพระองค์ได้ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณนั้น เป็นต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ มีคุณูปการอย่างใหญ่หลวงต่อพระพุทธองค์ และมีเทพสิงสถิตอยู่อย่างแน่นอน เราชาวพุทธ

ไม่ได้เคารพนับถือพระศรีมหาโพธิ์ในลักษณะเป็นเครื่องรางของขลัง แต่ควรเคารพนับถือในฐานะที่พระศรีมหาโพธิ์เป็น ๑ ใน ๗ ของสหชาติของพระพุทธเจ้า เป็นต้นไม้ที่มีคุณูปการอันยิ่งใหญ่ต่อพระพุทธเจ้า เป็นต้นไม้ที่เทพฝ่ายสัมมาทิฐิสิงสถิตอยู่ และเคารพนับถือเทพผู้มีเทวธรรมนั้น ๆ ถือเป็น "บุพการี" ที่เราชาวพุทธควรมีความกตัญญูกตเวที อันเป็นเครื่องหมายของคนดี เพื่อความเป็นสิริมงคลและความเจริญรุ่งเรืองแก่เราเอง พร้อมทั้งเป็นการระลึกถึงสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยความเคารพอย่างสูงสุดผ่านทางพระศรีมหาโพธิ์นี้

ชาวพุทธเราไม่ควรลบหลู่ดูหมิ่นหรือทำลายพระศรีมหาโพธิ์โดยเด็ดขาด เพราะจะเป็น "อกุศล" ติดตัวเราไปตลอดเวลาอันยาวนานอย่างแน่นอน สมัยที่ผมยังเป็นเด็กเคยได้ยินผู้เฒ่าผู้แก่แถวบ้านเกิดพูดกันว่า "ตัดก๊กโพธิ์คือลอกหนังพระเจ้า" (ตัดต้นโพธิ์เท่ากับลอกหนังของพระพุทธเจ้า) เพราะพระพุทธองค์ได้อาศัยร่มเงาของพระศรีมหาโพธิ์ทรงบำเพ็ญเพียร จนกระทั่งได้บรรลุอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณดังที่กล่าวแล้ว จึงเปรียบพระศรีมหาโพธิ์เหมือนผิวหนังของพระพุทธเจ้า ผมเคยเห็นสามเณรน้อยรูปหนึ่งที่มีนิสัยซุกซนไปแกะสะเก็ดที่โคนต้นโพธิ์ที่วัดเล่น ปรากฏว่าวันรุ่งขึ้น "ขี้กลาก" ขึ้นที่มือ คันคะเยอ ซื้อยาแก้คันมาทาก็ไม่หาย ในที่สุดมรรคทายกวัดบอกว่าให้จัดขันห้า (พานดอกไม้-ธูปเทียน อย่างละ ๕ คู่) ไปขอขมาต้นโพธิ์และเก็บสะเก็ดต้นโพธิ์มาฝนทาเสีย สามเณรจึงทำ

ตามนั้นแล้วเพียง ๓ วัน “ขี้กลาก” หายเกลี้ยง นี่แค่แกะสะเก็ดต้นโพธิ์เท่านั้น ยังมีผลร้ายทันตาเห็นเช่นนี้ ถ้าขนาดไปตัดต้นโพธิ์ผลกรรมจะหนักขนาดไหน อย่าทำเป็นเล่นไปเป็นอันขาด

ผมเห็นว่าสถานที่ปลูกหน่อพระศรีมหาโพธิ์ที่ผมจะนำไปถวายวัดต่าง ๆ ที่จังหวัดสกลนครและที่อื่น ๆ นี้ควรเป็น “ที่บริเวณวัด” หรือศาสนสถานที่สำคัญเท่านั้น ไม่ควรปลูกนอกวัดหรือนอกศาสนสถานเด็ดขาด ทั้งนี้เพื่อให้พระสงฆ์สามเณรและชาวบ้านได้ช่วยกันดูแลบำรุงรักษาและเพื่อเป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาจะยังคงอยู่คู่วัดและเมืองไทยต่อไปตราบนานเท่านาน

๙. คำนมัสการพระศรีมหาโพธิ์ :

โพธิ ตัสสะ ภะคะวะโต อัสสัตโถติ ปะวุจจะติ
โหติ โย โคตะโม พุทโธ สะระณัง สัพพะปาณีนัง
ฐะปะยิต์วานะ ธัมโมกกัง ปัจฉิมะ ชะนะโพธะนัง ฯ
โส รุกโข โพธิคะยายัง ฐีโต พิหาระคามะเก
มะหาโพธิพุทธะคะยานาเม ยัสสะ ทัยยัสสะ สันตะโก
อาวาโส ทัยยะภิกขูนัง สัลเลขะ วุตติ โยคินัง ฯ
วันทิเต โพธิรุกขัมหิ สัมพุทโธ ปุนะ วันทิโต
สัทธัมโม วันทิโต เยวะ สุสังโฆ โหติ วันทิโต
วันทะนาชะนิตัง ปุญญัง อิติยัง ระตะนัตตะเย ฯ
อันตะรายา วินัสสันตุ โหตุ โสตถี จะ เตชะสา
โลเก รัฏฐัง สุขัง เสติ นิมมะลัง สัพพะสาสะนัง
ทีฆายุกา ปะชา สัพเพ อะนีฆา นิรุปัททะวาติ ฯ

คำแปล

ต้นพระศรีมหาโพธิ์ ซึ่งเป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคเจ้า พระนามว่า โคดมพุทธเจ้า ผู้เป็นที่ระลึกถึงของสรรพสัตว์ เพราะทรงประดิษฐานพระธรรมไว้ให้ชนภายหลังได้รู้ ต้นพระศรีมหาโพธิ์นั้น ผู้คนขนานนามว่าอัสสัตถพฤกษ์ ฯ

ต้นพระศรีมหาโพธิ์นั้น ตั้งอยู่ใกล้วัดไทยพุทธคยามหาวิหาร ซึ่งเป็นวัดของชาวไทย เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมเพื่อขัดเกลากิเลสของพระสงฆ์ไทยผู้ประกอบความเพียร ฯ

เมื่อเราทั้งหลายกราบไหว้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ ชื่อว่าได้กราบไหว้พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระสัทธรรมเจ้า พระสงฆเจ้าผู้ปฏิบัติดี บุญใดอันเกิดแล้วจากการกราบไหว้พระรัตนตรัย ด้วยประการฉะนี้ ฯ

ขอเดชแห่งบุญนั้น บันดาลให้อันตรายทั้งหลายพินาศไป ความสวัสดีจงบังเกิดมี ทุกประเทศในโลกนี้อยู่เป็นสุข ทุกศาสนาในโลกนี้จงปราศจากมลทิน ประชากรทุกหมู่เหล่า จงมีอายุยืนยาวไม่มีทุกข์ ปราศจากอุปัทวะทุกประการ ฯ

สิงคาลกสูตร ว่าด้วยสิงคาลกมาณพ
พระศรีมหาโพธิ์ สหชาติ ๑ ใน ๗ ของพระพุทธเจ้า